Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 79 (4520). | ШОАТТА, 3 июль 1971 шу. | Мах 2 кап. | Газет арадувл 1923 шера денз

ЦIАККХА А ЛЕРГДАЦ

ТУРПАЛАШТА КАРАГIДАЬННАР

Йоккха я шийн башха-дикача къонгех, коммунистех, СССР летчикех - космонавтех Советски Союза Турпалах подполковниках Г. Т. Добровольскех, шозза Советски Союза Турпалах В. Н. Волковх, Советски Союза Турпалах В. И. Пацаевх даьннача халкъага кхаьча гIайгIа. Эггара хьалха Вселеннех чакхбаьннача цар дизза дIачакхдаьккхад Даьхенна хьалхашкара шоай декхар, космически тохкамаш деча керда йоккха этап хьаеллара юхь дIайолаяьй, Iалаьмате доккха дакъа лаьцад Iилмана, адамий прогресса юкъе. Шийна нийса кхы цхьаькха доаца денале гIулакх карагIдаларца «Союз-11» яхача космически кема экипажо гIоргбаьккхаб вай сийлахь-боккха Даймохк, вай сийлахь турпал халкъ. Цар сийлахь вахар, цIаккха а лергдоаца цар гIулакх — дог уравттадеш бола Даьхенна, партена, халкъа хьалхашкарча декхара тешаме хилара бола кьокхам.

Дуне сужие дода къонахчал долча советски патриоташта. Лехкаш йолча эггара хьалхарча «Салют» яхача орбитальни станце тIа а болаш йIаьхача хана никъ бара программа кхоачашъяьчул тIехьагIа, гаьнна космически наькъа а яха «Союз-11» Лаьттан тIа юхадоагIача хана байнаб майра космонавташ. Лехкаш йолча аппаратащца орбитальни наькъаш делга дегIадоаладара юкъе керда оагIо дIаяззъяьй космоса турпалаша, Iилманен халкъа гIулакха цунах пайда эцараи шерра перспективаш хьа е йиллa.

...2 июле Iуйрийна 10 сахьат даьнна ха. Советски Эскара Центральни ЦIен Краснознаменни зал. Турпалий прах чуулла кIийнаш лаккхача кIийленаш тIа латт зизаша къайла а даьха. Таьзета Iаьрж делла ленташ доахк Г. Т. Добровольске, В. Н. Волкова, В. И Пацаева портреташта гонахьа хьоарчадаь. Сийлен ха тIа ниййсбенна латт Советски Эскара тIемахой.

Майрача космонавташцара къасташ ба москвичаш. Йист хилар доацаш гIайгIане баха боагIа болх дойи гIулакхера нахи, Iилмахой, культура деятелаш, Советски Эскара, Авиаце, Флота тIемахой, кагирхой. Хаддаза хьатIаухаш. хьатIаухаш латт нах. КIийленин когашка [illegible] дуккхачар зизай букеташ.

Сийлен ха тIа латт СССР летчикаш - космонавташ, цар когаметта дIаувтт фабрикайи заводийи викалаш, инаралаши эпсараши, Iилмахой, культура деятелаш. Зале хьачукххухь керд-керда венокаш.

Сийлен ха тIа отт США президента Р. Никсона тIадилларах 2 июле Москве вена американски космонавт Т. Стаффорд. Байнарий дезалген гаргарча нахаген чIоагIа хала а хеташ кодам бир Т. Стаффорда.

Делкъийна 12 сахьат даьнна ха. Краснознаменни зале кхы чубиташ нах. Эггара тIехьагIа таьзета вахте отт таьзет вIаштIехьдоаккхача правительственни комиссе членаш А. П. Кириленко, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Л. В. Смирнов, М. В. Келдыш, А. А. Гречко, С. А. Афанасьев, Л. А. Борисов, В. Ф. Промыслов, В. А. Шаталов, М. П. Георгадзе, М. С. Смиртюков.

Зала чу бисаш Добровольский Георге, Волков Владислава, Пацаев Виктора дай-ноаной, гаргара нах, доттагIий мара.

Къастара тIеххьара минуташ хьагIаотт.

Космонавтий прах чуйола урнаш Советски Эскара Центральни ЦIагIара эраяхь правительственни комиссе членаша. Вай Даьхен Герзашцарча Низий тIемахоша тIемахой Iаьдалага сий ду турпалий.

Эзараш а эзараш а нах ба Коммуна майдан тIа. Столица юкъ йолчахьа йода процесси. Iаьрж делла байракхаш ягIа массе здане тIа. Даьхен майрача къонгашка — Г. Т. Добровольскега, В. Н. Волковга, В. И. Пацаевга тIеххьара къастара дош алар духьа улицашка арабаьннаб москвичаш.

Союзий ЦIен юкe кхаьчача таьзета процессана духьала болх Советски Союза Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхой.

...Iаьрж делла я ЦIе майда. Турпалий, Коммунистически партеи халкъеи тешамеча къонгий сийна ЦIеча майдан тIа гулбеннаб эзараш нах. Йоккхийча топий лафеташ тIа оттаю турпалий прах чуйола урнаш. ЦIеча майдангахьа йода процесси.

Ерригa майда дIалаьцца ниисъенна дIаэттар. Московски гарнизона тIема подразделенеш. Iочуерзаяьй тIема байракхаш. Трибунаш тIа — столицерча къахьегамхойн общественностен викалаш, Iилмахой, культура деятелаш, Советски Союзен бIуний тайпайи маршалаш, инаралаш, адмиралаш, эпсараш. Укхаза ба СССР-е аккредитованни бола дипломатически представительстваш керте латтараш, доззол дехьарча мехкий посольствашкара тIема атташеш. Цига ФКП Генеральни секретара заместитель Ж. Марше керте латта Французски коммунистически парте делегаци.

Прах чуйола урнаш лафеташ тIара В. И. Ленина Мавзолейна хьалхашкарча кIийлен тIа оттаю.

Мавзолея Центральни трибуне хьалтIабовл новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, кIаьта иштта СССР Министрий Совета Председатела заместителаш а таьзет вIашагIдоллача правительственни комиссе членаш а.

ДIайолалу таьзета митинг. Из хьаелл КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара А. П. Кириленкос.

Тахан йоккха гIайгIа дег тIа есса а кхы юхаметтаоттаргдоаца во дена а долаш тIеххьарча новкъа боах вай, йоах цо, вай Даьхен гIорбаьнна къонгаш — Советски Союза Турпалаш, СССР летчикаш космонавташ Георгий Тимофеевич **Добровольский**, Владислав Николаевич **Волков**, Виктор Иванович **Пацаев**.

Ший къамаьл чаккхдоаллаш нов. А. П. Кириленкос йоах:

Вай сужие долх воай Даьхен майрача къонгий, Сийлахь - йоккхача ленински парте коммунистий гIулакхашта. Царна карагIдаьннараш къонахчал, социалистически Дай-мехка боарам боаццаш мутIахьа хилар гойташ бола къаьгга хьокхам а хинна латтаргда. Цар сийлахьа вахар — хIанзарчеи тIехьа тIадоагIачеи ноахалашта дог уравттадеш бола хьокхам.

ЦIаккха сий ма довлда, цIаккха диш ма лулда турпалий - космонавтий гIулакхаш!

Цул тIехьагIа къамаьлаш дир СССР Iилмай Академе президента М. В. Келдыша, СССР летчика - космонавта, шозза Советски Союза Турпала В. А. Шаталова, «Красный пролетарий» яхача завода токара А. Я. Рыбакова, КПСС МГК секретара Л. А. Борисова.

Таьзета митинг дIакъовлар хьакхайкаду. Урнаш хьалъай а йийя Кремлевски пенгахьа болх Советски Союза Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхой, правительственни комиссе членаш, СССР летчикаш - космонавташ.

Майдан тIа ек Советски Союза Паччахьалкхен гимн.

Космос техкача турпалех, денал долчен майрачен коммунистех Г. Т. Добровольскех, В. Н. Волковх, В. И. Пацаевх тIеххьара бIарг тохаш Мавзолейна хьалхашка гIолла тIехдувл эскара доакъош.

ЦIаккха а йиц ца луш халкъа легашка латтаргья турпалий цIераш. Лергдоацаш да царна карагIдаьннар. Коммунизм котъяккхар духьа керда деналера гIулакхаш карагIдувлара массаза а советски наьха дегаш урауттадергда цар вахаро.

(ТАСС).

Сунженцаш ялат чуэцаш ба

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозе дика дIадоладьд гурахь дийна ялаташ чуэцилга. Къаьстта дика лел мукх хьакхар № 2 йолча бригаде. Мукх кхаьчачара комбайнашца чуэц из, хIаьта кхаьча ца баьнначара жаткашца касарех Iобулл.

Аьрда мукх хьатта хьанхухьаш я 12 машен. Юкъера лаьрхIача 32—34 центнер мукх боал хIара гектара тIара. Механизаци яьча хьатта цIен а беш, йоагIача кондицега дIа а кхоачабаь элеваторе дIакхухь из.

Ялаташ сихагIа а да ца дойташ а чуэцара хьинара къахьег комбайнера Попов Михаила.

ХIаьта хьаттара балхаш дика ду Егорова Евдонияс, Шумейко Верас, Кузнецова Антенинас.

СУРТА ТIА: М. Попова комбайн (хьалхара сурт), колхоза хьатта (шоллагIа сурт).

С. Ханиева сурташ.

ХА ЗЕХЬА МА ЙОАЕ

РЕЙД

ДIАДАХАНА шера доакъар кIезига долаш хала Iангара даьхар хьайбаш Гудермеса района боахамашка. Тоъаш вацар доакъар «Дружба» колхозе а. Хьалха хинна уж халонаш дага а йоагIаш, доакъар Iалашдара беррига низ тIабахийтаб укх шера цу боахама къахьегамхоша. Доакъар Iалашдара лаьрххIа бригада я укхаза вIашагIьелла. Цар доалахьа я тайп-тайпара доакъар Iалашду техника. Иштта, шиъ прессподборщик, ялх йол хьокха косилка, шиъ йолхьинг, йол хьалъюттаргаш, цул совгIа прессовани а яь йол дIакхухьаш тоъал машенаш, лафеташ тIехьа тайса тракторaш я.

Бизза пайда ийцаб «Дружба» колхоза цу техниках. БIаь езткъа гектара тIа я боахаме цхьани дуккхачеи шерашка тIаювла баьцаш. Цу кхашкара хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 26—28 центнер чу а эцаш, цкъа хьекхача 480 тонн йол Iалашийр боахаме.

ХIанз цкъа хьеккхачул тIехьагIа минеральни удобренеш а тувсаш баьцаш дикагIа тIаялийтара хий дулл кхашка. — «Укх деношка шозлагIа буц хьакха долалургда тхо, — йоах доакъар Iалашдеча бригада бригадира Эпендиев Мохьмада. — ХIаьта хIара гектара тIара хийцца юкъера лаьрхIача ткъо центнер йол хьокхаргья оаха шозлагIа а. Лоацца аьлча укх шера планал шозза дукхагIа доакъар Iалашде торо йолаш да тхо. ХIаьта цу торонех бизза пайда эцара низ а кхоберг-бац».

«Дружба» колхозера «Гудермесский» совхоза конторе кхаьчар тхо. Цхьайтт сахьат даьнна ха яр. Тхона эшача специалистех саг вацар конторе. Хаьттача кхашка ба аьлар совхоза бухгалтера.

Конторерча нахаца дийцачох белгалдаьлар доакъар керттерча даькъе совхоза хьалхарча отделене Iалашдеш долга. Цу отделене ферме саг вацар кулгалхоех. Ферма доакъар лоаттадеча метте аьла ши хол латтар. Гуш дар из йол электровентиляторащца йокъаяьлга.

БIаь ткъаь итт гектара тIа кхо шу хьалха дIайийнеи 143 гектара тIа укх шера йийнеи люцерна а хьайбашта моша доакъара лаьрхIа 120 гектара тIа суданка а я отделене. Царех 580 гектара тIа хинна люцерна цкъа хьекха баьнаб отделене. Цу кхашкара 540 тонн йол Iалашъяьй. Цунах 120 тонн вентиляторащца йокъаяьй, 280 тонн прессовани яьй. ХIаьта буц хьоккхашехь а хIара гектара тIа бIаь-бIаь килограмм аммиачни селитра а юллаш ерригача майдан тIа хий техачул тIехьагIа шозлагIа тIаьнна люцерна хIанз юха а хьакха болабеннаб отделене. Планах укх шера Iалашъе езар эзар тонн йол я.

Дика къахьег буц хьокхаш боахкача Зубайраев Хьусена, Мукиев Лечас, Мусаханов Нажмуддина, Сайдалимов Хьумида. Цар беча балха графикага хьежача белгалдаьлар хIара дийнахь цар норма ворхI гектар йолча итт-цхьайтт гектара тIара люцерна хьокхилга.

ХIанз хьокхаш йола люцерна тахан кIезига йокъа а ялийта кхоана са тоассашехь а прессования е йолаергья оаха. — дувц отделене агронома Хамидов Сайдамина. — ХIаьта ди дIовхлушшехь а уж балхаш соца а даь, беррига низ прессовани яь баьца тюкаш ферма юхе дIа а йихьа аргIашца хьалйоттара тIабохийтаргба.

Сайдамина дийцачох белгалдаьлар сенаж кийчъяра технологе еррига бокъонаш лора а еш еллалга. Цхьабакъда цхьан хIама раьза вацар из. Сенаж кийчъяра эшаш йола техника тоъам болаш яц боахаме. Иштта йоацаш я сенажа лаьркIа буц оата агрегат, кхыяр. Цу тайпара агрегат йоацаш, силосни комбайнашцеи фуражирацеи буц ата дезаш хилар.

ЛОАЦЦА аьлча во вIаштIехьдаьккхадац совхоза хьалхарча отделене доакъар Iалашдара балхаш. Цхьабакъда уж кхы а дикагIа вIаштIехьдаха торо йолаш да.

Цу отделенера баьца хьоар доаккхача дахар тхо. Баьца хьоар доаккха цхьа агрегат мара яц ерригача совхозе. ШоллагIча отделене йолча хьаккхий ферме дика яьча кхоален кIал латт из. Цига дIакхаьчача тхох кхийтар хьаккхий ферма бригадир Д. Косолапов. ХIаьта баьца хьоар доаккха болхлой а берригаш шоай балха метте бар. Цхьабакъда агрегат болх беш яцар.

—Болх хIана бац оаш? —хаттар дича, — Электричество а йоацаш латт тхо, — аьлар агрегата механика Мутаев ХIарона.

— Масса сменах бу оаш болх?

Цхьан сменах мара бац. Iуйран ворхI сахьат даьлча дIа а болабаь бийсан пишкашца йокъаяь йол чаккхьяллалца къахьег оаха. ХIаьта из йол ахьа диъ-пхи сахьата доал тхо.

ДIахо тха хаттарашта жоп тийннар ферма бригадир вар.

— Сменах мел баьца хьоар доаккх оаш? Агрегат къаьнеи кIезига мощность йолаши я. 1964-ча шера а хьаккхий ферма юллаш кхо бIаьненна лаьрхIа хьоар кийчдара оттаяь хиннай из. ХIаьта сменах цо доаккха хьоар эггара дукхагIа ворхI-бархI бIаь килограмм мара хилац.

— Баьца хьоар доаккха масс агрегат я шун боахаме?

— Ер цаI мара яц. ХIаьта укх цхьаннеца хIанз тха ферме йола ялх эзар хьакха меттел боахама хьайбаш а баьца хьоараца Iалашде дезаш да тхо. Планах укх шера кийчде дезар 150 тонн да.

— ХIанз мел Iалашдаьд баьца хьоар?

— Дерригa 47 тонн мара дац.

— ДIадахача шера укх ханна доаккхар мел хьоар дар? ДIадахача шера шин сменах болх бора агрегато. Цудухьа укх ханна боахаме Iалашдаьр кховзткъа совгIа тонн дар.

— ХIаьта торо еций шун укх шера а агрегатага шин сменах болх байта?

— Торо-м я, цхьабакъда пишкашца бийсанна йол йокъаеча хана геттара йIайха хул, цудухьа хала да шоллагIча сменах из болх бе.

— Ой, дIадахача шера хинна балха хьалаш дикагIа дар укх шера долчарел?

Хьалаш-м цхьатарра да, хIаьта а, — аьнна тIеххьара жоп делар бригадира Д. Косолапова.

Лоацца аьлча во вIаштIехьбаьккхаб боахаме баьца хьоар кийчдара болх. Балха темпаш лоха я. ХIаьта цу дийнахь даьккхача хьоара дикал а лоха яр. Техкача белгалдаьлар цар цу дийнахь уллаяь боарамал совгIа йокъаяь охьаш хинна буц кхай тIа дукха хиннaлга.

Геттара во вIаштIехьдаьхад доакъар Iалашдара балхаш «Дружба» совхозе. Аьла лаьрхIа 654 гектара тIара дIайийнеи шоаш тIаювлеи буц хьекхай цар. ХIаьта хIанз Iалашъяр 590 мара яц. Тамаш йолаш хIама да из. ХIана аьлча, «Дружба» колхое цхьан гектара тIара чуийцар 26—28 центнер я, хIаьта укх боахаме чуийцар ийс центнер мара яц; Iалама хьалаш цхьатарра да цу боахамашка, хIаьта лаьтташ а юкъе укх. Цул совгIа, белгалаккха доагIа 14 июне цар Iалашъяь хинна йол 500 тонн хинналга. ХIаьта шин кIирагIа цар Iалашъяьр 90 тонн я.

Уж кхоачамбоацараш, сенца дувзаденнад техкача гучадаьлар. Боахама цхьадолча кхашка хьекхачул тIехьагIа чу ца эцаш хIана а йол уллилга. Из гулъяра, воскресник вIаштIехьлаккха, гIийртар совхозе. Цхьабакъда, совхозе конторера, бухгалтерера гулбенна нах балха метте дIабига безаш хиннача кхаь машенах цаI мара яцар. Вож шиъ мича лел ховш саг а вацар. Цудухьа воскресник а хиланзар. Цул совгIа кхашкара фермашка дIакхухьаш а навкъаш тIа Iолегаш а дукха йол ейра.

Совхоза директорага нов. Жуковскайга, хIанз хьатIайоалача баьца а геттара новкъа ма йий из, хIана чуяхьац оаш кхашка улла йол, хIана йоаю оаш из, аьнна, хаттар дича — ХIанз совхоза еррига техника мукх хьокхача болх беш я, мукх чуийцачул тIехьагIа мара йиш хургьяц тха йол чуя жоп делар цо.

Из бахьан долаш аргIашца хьал ца йотташ кхашка дIай-хьай кхийса улл ча а. Дерригa аргIашца хьалдетта ча 250 тонн мара дац. Кхозза дукхагIа кхашка улл.

«Гудермесский» совхозе сайна баьцагIа хьоар доаккха къаьна, кIезига мощность йола агрегат я укх боахаме а. ВурийттлагIча мае денз 27 тонн мара хьоар даьккхадац боахаме. Цхьан дийнахь цар юкъера лаьрхIача даьккхар йиъ бIаь килограмм мара хилац.

Белгалдаккха доагIа цига болх беча наха низ кхо ца беш болх белга. Иштта механика Д. Голодникова Iуйран диъ сахьат даьлча болх дIа а болабий бийсанна итт сахьат даллалца хIара сменах юкъера лаьрхIача цаI-ах тонн баьца хьоар кийчду. Цхьабакъда йоачаи йолча деношка болх бе йиш йоацаш хул болхлой.

— Цхьайолча хана агрегата доагор доацаш ши-кхо ди даккха дезаш а хул тхо, — дувц Голодникова ше.

Лоацца аьлча «Гудермесский» а «Дружба» а совхозашка доакъар Iалашдеча дукха кхоачамбоацараш да. ХIаьта уж юстара ца даьхача, къаьстта «Дружба» совхоза хьайбаш юха а меца Iа даккха дезаш хургда.

Х. АБДУЛМЕЖИДОВ,
«Гудермесский» совхоза механизатор, хьалхарча отделене халкъа контрола член.

И. ЛЮТЕРОВ.
Гудермесски района юртбоахама управлене керттера зоотехник.

И. ДЖАМАЛОВ,
«Красное знамя» газета юртбоахама отдела заведующий.

М. ХАМАТХАНОВ.
«Сердало» газета спецкорр.

СИЙЛАХЬ-ДОККХА, ДУККХАЧА КЪАМИЙ...

Съезда делегаташа гIулакхаца ювц СССР писателий Союза творчестваи общественни балхеи боккхача лоархIама проблемаш. Цар ду къамаьлаш вай халкъа хIама кхоллара къахьегама юкъе хьинаре дакъа лоацаш дола Советий мехка дуккхача къамий литература дегIадоаладара йоаккхонах дизза да. Советски литературас доахача толамаша гуччакхьа тешал ду КПСС кулгал а деш Советски Союзе коммунизм хьалъяра ленински политика котъялара.

1 июле съездо болх дIахо бир. Iуйрийнара заседани хилар **А. Т. Гончареи С. В. Михалковеи** председателал а деш.

Шоаш даьча къамаьлашка делегаташа белгалдаьккхар советски писателаша литературни творчестве ленински партийностаца, социалистически реализмаца, халкъалца, буржуазни идеологеца лоаттабеча къовсаме денал долаш тIагIерта хиларца хьалхле делаеш хилар.

Ерригача республикай литератураша хьакхол вай ханара, кердача тайпара бола нах хьахилара хетаяь произведенеш. Оратораша белгалдаьккхар сийлахь - доккха хIама кхоллара пафос гучайоаккхача, коммунизм хьалъяра планаш кхоачаш хулаш хиларах дувцача произведенешка советски нах хьежаш хилар.

Iуйрийнарча заседане **В. А. Чивилихина** (Москва) советски литераторий къонача тIехьено доахача толомех; Таджикистана СП правлене председатела **М. Турсун-Задес** къаман литература хIапзарча хьалах; **А. Д. Салынске** (Москва) вай заман сийлен проблемаш драматурге хьахьокхаш хиларах, Латве СП правлене председатела **А. И. Янсонса** латышски литература дегIадоаладара перспективех дийцар.

Советски литература ноахаленгара ноахалено кьаэцаш долчох дийцар **Е. А. Евтушенкос** (Москва); **Б. Н. Полевойс** ший къамаьл хетадир художник обществана хьалхашка бехктоххаме хилара темана: **Б. Л. Сучкова** (Москва) — социалистически реализмана художественни карагIдаьннарий дунен лоархIама; Молдаве СП правлене председатела **П. П. Боцус** дийцар писателий шин съезда юкъерча хана молдавски литературана карагIдаьннарех; **В. М. Кожевникова** (Москва) белгалдаьккхар советски писателаша дунен литературана юкъе лаьца новаторски дакъа; дуккхача къамий советски литература дегIаахара анализ йир **Л. Н. Новиченкос** (Украина); Киргизе СП правлене хьалхарча секретара **Т. Аскарова** дийцар укх тIеххьарча шерашка къамий литератураша Iоаяьча художественни опыта лоархIам бахза баргбоацаш хиларах; **Л. Б. Чаковске** (Москва) ший къамаьл хетадир художественни критика дIахо а дегIайоалаяреа эргаяьккха тоаяреи проблемашта.

Пренешка къамаьлаш дир 35 ораторо. Пренеш социе решени ю, 2 июле съезда болх чаккхбаьлар.

ДОАКЪАР ДУКХАГIА

Кердача пятилетка план кхоачашъяра вай республикерча колхозашеи совхозашеи керда мероприятеш юкъейоалаяьй дукхагIа а дикагIа а доакъар кийчдара. Уж мероприятеш толамца кхоачашъяро берригача боахамашта пайда лургба хьайбай продукташ дукхагIа хилийтара. Юрта боахама къахьегамхоша цхьаккха а хIама кходац белгалъяьха мероприятеш вахаре йоалаяра. Цар беррига теркам тIабахийтаб доакъара база Iалашъяра. Дика къахьег укх деношка доакъар Iалашдеча Шелковской районерча колхозхоша. Масала, «Коминтерн» яхача колхозо планагIа 4400 тонн йол кийчъе езача 3335 тонн кийчъяьй хIанзлехьа, Iалашъе езача аьла 76 процент хул из. «Путь к коммунизму» яха колхоз 5100 тонн йол Iалашъе задани йолча 4000 тонн Iалашъяь яьннай. План 77 процент кхоачашъяьй укхаза. Иштта лаккхача темпащца доакъар кийчдеш я «Красный пахарь» колхозера коллектив. Цу масалаша хьахьокх ший балхаш мишта дIахьу Шелковской районерча колхозхоша. Ерригача районе хIанзле а 49 процент доакъар да фермашта юхе хьатIаэза. 23 эзар тонн е 39 процент доакъар Iалашдара план кхоачашъяьй республика. Во лелац балхаш Наурски, Шаьла, районашкарча боахамашка. ЧIоагIа ледара лел из гIулакх Грозненски, Ачхой-Мартана, Наьсарен, МалгIабика, Сунженски районашка. Июнь бутт чаккхбаьннаб. ХIаьта а сухал бац цхьацхайолча районашка болх тоабара. Масала, Грозненски района — 14 процент, МалгIабика — 4 процент, Наьсарени Сунженски районашка ворхI-ворхI процент мара доакъар дац кийчдаь. Къаьстта во лел балхаш Сунженски районе. 1000 тонн витаминни хьоар кийчде дезача 151 тонн мара кийчдаьдац, вешта аьлча 16 процент да из. Сихха дIадаха деза уж кхоачамбоацараш. Беррига низ гIабахийта лоаццача хана кхоачашде деза уж балхаш. Ха дIа ца йохийташ оарцагIбала беза боахамий кулгалхойи специалисташи, юрта боахамий производственни управленей болхлойи хьайбашта шортта дика доакъар Iалашдара.

28 июне мел йол хьекхай а доакъар Iалашдаьд а гойта

СВОДКА

Районаш	Йол (проценташ)	БаьцагI даьккха витаминни хьоар (проценташ)	Сенаж доллар (тоннаш)
1. Ачхой-Мартана	17	54	492
2 Ведана	0,3	—	—
3. Грозненски	14	25	2145
4. Гудермесски	46	29	100
5. МалгIабика	4	—	3517
6. Надтеречни	17	—	250
7. Наьсарен	7	—	800
8. Наурски	38	45	2096
9. Ножай Юрта	2	—	657
10. Советски	—	—	—
11. Сунженски	7	16	4120
12. Урус-Мартана	31	23	—
13. Шаьла	38	46	50
14. Шелковской	49	42	2124
г. Грозный	21	—	—
Ерригача республике	24	34	16351
1970 шера 29 июне хиннар	22	36	—
Юрта боахама Министерства колхозаши совхозаши	24	34	16001
«Скотопром» совхозаш	17	36	350
«Грозвино» объединене	39	—	—
«Консервплодсовош» объединене	31	60	—

Хьалха водачоа массаза а хиннад хала

Советски халкъага а дунен тIарча прогрессивни мел болча нахага а Iалаьмате йоккха гIайгIа кхаьчай укх деношка космонавташ Добровольский Георгий Тимофеевич, Волков Владислав Николаевич, Пацаев Виктор Иванович цIаьхха шоай балха тIа бовраx.

Адамашта цIаккха а йицлургьяц цар сийлахь цIераш, шоай вахара тIеххьарча деношка цар яьккха йоккха котало. Хьалха водачоа массаза а хиннад хала. Уж бар хьалха болхарах. Иштта бовзаш а хургба уж адамий исторена.

С. ЧАХКИЕВ,
писатель.

Даим яхаргья цар цIераш

Ткъаь диъ дийнахь беррига советски нах доккхал а деш ладувгIаш хилар космос тохкаш хиннача Советски космонавташка Добровольский Георгий Тимофеевичага, Волков Владислав Николаевичага, Пацаев Виктор Ивановичага. Денали къонахчали дола космоса турпалаш ба уж. Даьхен декхар кхоачашдеш бола космонавташ байнаб аьнна ТАСС хоам дувц а эла а цхьаккха боарам боацаш хала хилар гха бурувдеттача балхий Карабулакерча управлене беррига бурувдеттараштa, инженерно - технически болхлошта, гIулакхерча наха. Тхона цIаккха дицлургдоаца хатар да из. Цхьабакъда, цар сийлеиа кхоачашдир Даьхен декхар. Цудухьа цар цIераш даим яхаргья вайна юкъе, Даьхено хьалхашка оттадаь моллагIа а декхар сийленца кхоачашдара вай тIахьехаш.

А. БАКАЛЮК,
Карабулакски бурувтохара балхий управлене воккхагIвола инженер.

СССР-аи ОАР-аи юкъерча доттагIленахи вIаши гIулакхаш леладарахи долча

ДОГОВОРА РАТИФИКАЦИОННИ ГРАМОТАШ ДIА-ЮХА ЯЛАР

1 июле Москве дIа-юха елар 1971 шера 27 мае Каире СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорнеи ОАР Президента Анвар Садатеи кулгаш яздаьча советско-египетски доттагIленахи вIаши гIулакхаш леладарахи долча Договора ратификационни грамоташ. Грамоташ дIа-юха еннача хана денз договор чIоагIлу.

Ратификационни грамоташ дIа-юха елар СССР кхыча мехкашларча гIулакхий министра А. А. Громыкоси ОАР премьер-министра заместитела, кхыча мехкашларча гIулакхий министра Махьмуд Риадей.

Грамоташ дIа-юха луш советски оагIонгахьара бар КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, СССР Министрий Совета Председатела заместитель В. Н. Новиков, кхыбараш.

Египетски оагIонгахьара бар Iарбий ВIашагIкхийттача Республика Советски Союзера посол М. Галеб, кхыча мехкашларча гIулакхий министра кабинета начальник М. Риад, кхыбараш.

Ратификационни грамоташ дIа-юха еннача тIехьагIа СССР кхыча мехкашларча гIулакхий министра А. А. Громыкоси ОАР премьер-министра заместитела, кхыча мехкашларча гIулакхий министра Махьмуд Риадеи къамаьлаш дир.

Советски Союзаи ОАР-аи юкъера доттагIленахи вIаши гIулакхаш леладарахи дола Договор чIоагIдалар КПСС ЦК-аи Советски правительстваи цIерагIа А. А. Громыкос чIоагIа раьза хинна белгалдаьккхар.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Махьмуд Риада.

Советски Союзаи ОАР-аи юкъерча доттагIленахи вIаши гIулакхаш леладарахи долча Договора ратификационни грамоташ дIа-юха ялара тахан вай вIашагIкхетаро, аьлар цо, вай мехкаш пхийтта шу совгIа йолча хана вIаши дувзаш дола кIоаргеи чIоагIеи гIулакхаш кхы а чIоагIлар мо хIама да. Цу хана чухь вайна юкъера гIулакхаш Iалаьмате чIоагIа дегIадахкарал совгIа вай ханарча дунен паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхий, доттагIлен, дувцар вIаши кхетадара, империализмаи колониализмаи низашта духьал лоаттабеча къовсама юкъарча хьаштий духьа вIаши леладеча гIулакхий бувзамашца халкъаш вIаши дувзача отношеней образец а хинна дIаэттад.

Цу деррига шерашкеи событешкеи Советски Союзо, цун халкъо, парте, правительствас хьахьекхар, белгалдаьккхар М. Риада, массаза а шоай доттагIий оагIонгахьа чIоагIа дог цIена хьалха латташ бола доттагIий шоаш хилар, новкъостал дареи вIаши гIулакхаш леладареи кулг кхувладу, шоай принципашца хьалхле а лелаеш, шоай тешам бенна бола кортамукъален, машара, халкъаш тоадалара, царна юкъерча вошала гIанзаши [illegible] лора а еш.

ТАСС.

ХIАРАНЕ ДЕКХАР

МЕХКО ЧIОАГIДАЬР КХОАЧАШДЕ!

Коммунизм хьалъяре декхараше идеологически фронта болхлошкара дIадех пропаганда Iилман лард чоагIъелга, къахьегамхошта атеистически кхетам балара партийни организацешта новкъостал делга.

5—10 шу хьалхагIа санна еша йиш яц лекцеш тахан. Наьха политически общеобразовательни боарам лакхбеннаб. Лекторагара цар дIаех керда ифнормацеш, хьадда йола факташ, масалаш. Лекторий декхар — дынах довлла зулам, Iилманна духьалара мировоззрени из хиларах тарра, кIоарггем массе овгIорахьарех хьагучадахар.

Шьала районерча дукхача юххьанцарча партийни организацеша эIамига опыт Iоаяьяц Iилма-атеистически пропаганда вIаштIехьъяккхара гIулакха.

1971 шера феврале Ленина цIерагIча колхозе шерра партийни актив хилар. Атеизмана йолча комиссе инициативагIа цига дийцар сектантий гIулакхех дола дешаш. КIай кийнаш йолча мурдий тхьамада Загаев Вискьажий гIулакхаш чIоагIа реьза воецаш дийцар колхоза председатела нов. Гунаев Зеуде. Ерригача районе а санна юрта бахача наьха сход йир Курчалое. ДIаяхача заман воча гIулакхашца къовсам лоаттабара комисси вIашагIъеллар. Цун председатель ва Ахмадов Хумайд. Боккха болх бу комиссе юрта. Комиссе член йолча юрта Совета председатела нов. Дангаева ШапIата дукхаза а къамаьл даьд урдув эцача хана массаза а юкъе уттавеш волча Музаев Тхойца. Цунца къахьегарах хьахиннараш гуш да. Дукха ха йоаццаш Борзэева Курбика йоалайир Курчалой вахача Осмиев Вахас. Къонача марен сесаген цар даьшен сакъердам ийрчабаккханзар урдувна ахча лехаш. Уж тайпа масалаш юрта дуккха а да.

Комиссе кхы а чIоаггIа лоархIаме предложени елар: культура ЦIагIа сайренашка сакъердамаш уттаде. Из керда гIулакх гIад а баха тIайицар юрта бахача наха. Дика вIаштIехьдаьхан наха безем эцаши чакхдувл уж сакъердамаш. Сходо даь соцамаш юрта дика чакхдоах культура ЦIен заведующи нов. Ибрагимов Шамала. ЧIоаггIа уйла тIайохийт цо къахьегамхошта атеистически кхетам балара. Тематически сайренашта, устни журналашта тIехкьа художественни самодеятельноста концерташ уттаду. Юрта баха нах гIад а бахе болх культура ЦIагIа. Цун коллективо кхетамца, кIезигкIезига программана юкъеккхуь дына духьалара чулоацам болаш йола номераш, ширача заман во гIулакхаш хьагучадоахаш йола номераш. Район йоккха я, тайптайпара нах бах юрташка, цудухьа хIаранеца къаьстта, ший тайпара никъ лелабе беза.

Моттигаш хул къаьнара гIулаккхаш хьаллоаттадераша маьрен сесагем законни декхараш, бераштa хьалхакара деза декхар дицдеш а. ЭIамигача АтагIа цIагIара ший сесаг эккхаьяр, кхыяр йоалае веннавар цхьа саг. Нана дийна йоллашехьа бой хила минут яханзар ялх берах. Ше даьчоа бехказа вувл из саг йоалаелга къорIе дийхкадац яхаш. Иштта бохам хинна хиларех хоам кхаьчар депутатага Итаков Микаилага. Харцахьваьннача сагаца дукхаза а къамаьл дир цо, из дIакхетаве гIерташ ший кур дир, дезал ца бохийтара общественность оарцагIъяьккхар. Наха яхар ца дича валанзар. Кхетам чу вера саг, сесаг юха цIа а йоалаяь, дезала дика доал а деш дIаволаевелар.

Шьала хиннача граждани сходе хьагучабоахар наьха хьакъ дуаш бахараш, дынга гIолла тIайоагIача хIамилгех шоай вахар тоадераш. Царех ба Дуба-Юртара Яхьяев Паттахи ЭIамигача АтагIара Товбаева Зайнапи. Цхьаккха образовани йоаццашехьа а, наха «дарбаш» де волавеннав Яхьяев. Дынах тешараш Iехабе вIаштIехьдаьннад цун. Тайп-тайпара «молхаш» а «дарбаш» а хьехаш, цо доккха зе даьд цар унахцIенонна. ХIаьта Товбаева Зайнап «дарбаш» дара доллача хIамина ший хьаьшея гаьнна тIехъяьннай. Йоахараш дар арадаьнна, цо вIалла хала а доацаш саг маца лергва, къематденчохь цунна хургдар, кхыдола хIамаш хьоал яхаш. Цу тайппара цо нахагара хьейдаьд ахча, барзкъаш, кхача, дукхагIча даькъе котамаш. Из деррига харцхилар гучадаккха вIалла хала а дац аьнна хеталу.

Наха юкъе беш бола кхетама болх чIоагIбанза баргболаш бацар. КПСС Шьала райком, колхозий, совхозий, школай партийни организацеш, медицински учреждениеш, чIоагIа зарцагIъяьлар цу деша, наха новкъостал дир уж нах Iехабераш шоаш ма барра дIебовзийтара. Шьала районе цIагIарча лекторешка гIолла бакъдар къахьегамхошта дIахайта вIалла хала а дац. 980 лектори а районе. Ер шу хьадоладелча денз атеистически темаех лаьца 350 беседа яьй бахача нахаца. Лекторски группа 123 лекци йийшай. Школашкен культура ЦIеношкен каст-каста тематически сайренаш яьй кхетам балара хьисапе. Из бахьан долаш шоаех йоаца цIи яьккха «лораш» болча ухараш кIезигбеннаб. Цхьабакъда, нах Iехабераша шоашта хIамилг яккха керда наькъаш лех. Ер да керда масал. Укх деношка Шьаларча малхбузехьарча кашмашка цхьа малав ца хов саг гучаваьлар. Кхелха саг дIаволлача хана массаза а дукха нах хул кашмашка. Къаьнарча IаьдалагIа дувхар дийха, яьнна мож йолаш, хоза гIовсибат долаш, дизза дегI долаш волча къонахчо, цIимхаро лаьттанна бIара а хьежаш, цхьан ашарагIа, чхьабакъда, чIоаггIа уйла тIегIоргIйолаш дувцар гулбеннарашта ше Киши-Хьажийшейха гаргара саг хиларех. «Шейха тIехьено» ший биографи юкъецача юкъа цо тIехьаьеьнихха лелаеча цу юртарча саго ахча гулдора. Саг дIаволлача хана кхуча кашмашка из бIаргаьйна а нах бар. Малав из? Мичара ва из? Цун бокъонца йола цIи миштай? Сага хац. Цхьаболча боккхийча наха шоайла дувцар цу саго лелаеча шоаш реьза ца хиларах. Цхьабакъда, саг дIаволлача тезета латтача хана шоай дегардар дIаала лоархIавацар цхьаккха а.

Цу гIулокха гулъелар ширача заман воча гIулакхашца къовсам лоаттабара вIашагIъелла комисси. Шьала бахача наьха сходо баь соцам кхоачашбара баьча балха хьакъехьара комиссе отчет санна чакхъяьлар заседани. Докладашкара а заседане дакъа лоацараша даьча къамаьлашкара а гуш дар бахача наха юкъе еш йола дына духьалара пропаганда чIоагIъянза ярг ца хилар. Керда темаш юкъейихьай цIагIарча лекторей планашта. Нах Iехабеш вар, мича тайпара из къулалой а, вовза новкъостал де деза наха.

Вайна юкъе моттиг хила йиш яц дынца нах Iехабераштен тайптайпа зуламаш леладераштен.

С. ДИКАНИЕВ,
КПСС Шьала райкома инструктор.

СОВГIАТАШ ДIАДЕННАД

1971 шера 23 июне КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хьунех дахчан хIамаш ечеп, кхачани шурейи промышленноста, бахача наьха хьашташ кхоачашдеча, потребительски кооперацеи паччахьалкхени Министерствай болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхерча наьха торжественни собрани хилар.

КПСС обкома секретара нов. Бокова Х. Х. собрани хьаеллаш къамаьл де дош делар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара нов. Силокина Г. В. Цо Iодийшар лакхе белгалъяьхача предприятей хьалхе лелаераштa пятилетка плана заданеш толамца кхоачашъярах, иштта производстве къахьегама доккхий толамаш дахарах орденаши медалаши яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIадилларагIа совгIаташ дIаделар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела нов Оздоева К. И

Ленина орден еннай Е. П. Латыша — Грозненски маькхъеча комбината пекара, В. С. Никульщинайна — Грозненски дулхакомбината болхлочоа.

Октябрьски революце орден хьайицар М. А. Тятова — мебельно-дахчан хIамаш еча «Терек» яхача фирма столяра, Р. Т. Горбань — «Родина» совхоза доярка, И. Ф. Швеца — Грозненски чхьагIара конъячни комбината шофера, И. А. Моргуна — Грозненски дулхакомбината болхлочо, К. Ф. Ковалева — Нохч-ГIалгIай потребсоюза транспортни контора шофера.

Къахьегама ЦIе Байракх яха орден елар Г. И. Шевченкойна — Грозненски универмага секце заведующена, Л. К. Лисовскойна — Грозни станце ресторана кондитера, Умаханова Хьавайна — Ведана района потребительски общества столове повара, Т. П. Юсупова — Надтеречни района потребительски общества шофера, М. Х. Сулимановайна — Грозненски индивидуальни барзкъаш тегача фабрика модай ЦIен портнихана, М. В. Умановайна — Грозненски индивидуальни барзкъаш тегача фабрика модай ЦIен портнихана, М. А. Юхминойна — Грозненски шурий комбината аппаратчица, К. Д. Магомадовайна — мебельно - дахчан хIамаш еча «Терек» яхача фирма станочница, кхычарна. Верригаш производствашка хьалхле лелаю 144 саг ва совгIаташ деннар.

Нов. К. И. Оздоева дег тIара даькъала бир. совгIаташ деннараш, шоай балха тIа доккхий толамаш дахари могаш, ираз долаш хилари ловш царна ловца баькхар. Иштта торжественни собране дакъа лоацаш хиннарашта — КПСС XXIV съезда исторически решенехи кердача пятилетке республика къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарехи лаьца дийцар цо.

СовгIаташ деннарий цIерагIа къамаьлаш дир М. А. Титова, Н. Ф. Беловас, К. Г. Багаевас, Г. И. Шевченкос, М. И. Асуева, В. С. Никульщинас, В. В. Посевинас.

Шоай къахьегама боккха мах барах дег тIара Коммунистически партенеи Советски правительстванеи баркал а оалаш КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеш кердача пятилетке кхы а дикагIа шоаш къахьегаргхиларагIа дош делар цар.

Торжественни собране дакъа лоацаш бар КПСС обкомеи республика Лакхехьарча Совета Президиумеи бехктокхамера болхлой, министраш, управленей начальникаш, профсоюзий обкомий председателаш.

ЯЛАТ ЧУЭЦИЛГА СИХДАРА

Укх деношка КПСС Гудермеса горкома бюрос дийцар районэ колхозашкеи совхозашкеи ялат чуэцара балхаш вIаштIехьдахарахи кхаш леладераштa юкъе бу массово - политически болх тоабарахи дола дош.

Бюро заседане белгалдир ялат соахкарчул сихагIа чуэцаш долга.

Дукхача кхашкарча станашка во оттадаьлац наха юкъе шерра массово-политически болх лелабара гIулакх. Каст-каста арахец къахьегама листокаш, молнеш, яхье котбаьннарий сийна байракхаш, вымпелаш айю. Кхаш леладераштa концерташ уттаде ух агитбригадай коллективаш.

Кхашка хьахинна беркат ца доалеш чуэцара ледарло ечар шоай балха нийсдалийтача кхоачамбоацарех а дийцар укхаза хоадамболаш. Районе эггара хьалха ялаташ чуэца болабеннабар «Дружба» совхозе Из ишта дале а групповой методах пайда ца эцар бахьан долаш кхычарел тIехьа бисаб уж. Во латт совхозе кхашка болх бечарна кхача лоаттабар гIулакх а.

Из деррига теркал а даь бехке барашкара бюрос дIадийхар ялат 10 дийнахь чуийца даккхара, кхаш леладераштa юкъе шерра политмассови болх боаржабелга.

ТЕОРИТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Самардийнахь КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа республика кулгалдеча партийни советски болхлой теоретически конферанци хилар.

Конференце дакъа лаьцараша йийцар «Общественни производства эффективность лаккхъяр — парте хIанзарча экономически политича керттера проблема» яха тема.

Конференце балхахи республика кулгалдеча партийни советски кулгалхой политически просвещене дешара шера итогехи дош ходдаш къамаьл дир КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе П. И. Латышева.

Райкома пленум

Самардийнахь КПСС Наурски райкома Пленум хиннай. Цига «КПСС XXIV съезда решенеша дIа маIеххара кагирхошта кхетам балара» яха доклад йир парте райкома секретара М. М. Керимова.

Пренеех къамаьлаш дир бархI саго. Кагирхой коммунистически кхетамца кхебеча шоашта карагIдаьнначох, иштта из болх вIаштIехьбоаккхача нийсдалийтача кхоачамбоацарех дийцар цар.

Пленуме дийцача дешах шерра соцам тIайийцар.

ЙИСА ХА КIЕЗИГА, БАЛХАШ ДУКХА

Укх шера 15-ча июле биззача инзаца ший болх дIаболабе беза Грозненски консервни завода болхлоша. Цу лоархIамерча гIулакха кийчо яра, заводерча кулгашца деча халача балхашта механизацеи автоматизацеи яра, къахьегама овсарле лакхъяра дукха мероприятеш чакх а яьхай хIанз чакхйоахаш а я заводе.

Кердача сезона дика кийчо яь дIаболабаьб болх сомий цеха коллективо. Цехера ерригa къаьна оборудовани дIа а яьккха кердаяр оттаяьй, цхьайолча оборудованена, емкосташта ремонт яьй, басараш хьекхад, производствана культура лакхъяьй. Цудухьа юххьанца денз ритмично дIаболабаьб цо болх. ХIанзлехьа комарехи гуржий боалехи яь дуккхача маьха, продукци арахийцай цига.

Укх шера кердача сезона Грозненски консервни завод кийчъяра паччахьалкхено хьахийцад ши миллион совгIа сом. Из бахьан долаш доккхий хувцамаш хулаш латт заводе. Дукха мероприятеш чакхйоах цига завода мощность лакхъяра, реконструкци яра, керда оборудовани оттаяра тIаерзаяь. Укх шера дIаоттаяьй заводе ЛАНГ-150 яха венгерски ши лини. Царех хIаране дийнахьи буси кийчъю 150 тонн томат. Цар торо хулийтаргья консервировани е йиш йоацача помидорех дикагга пайда эца, бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши дола томат дукхагIа орахеца. ДIадахача шерашка томат кхехкадеш кийчдеча деш дола дукхагIдола балхаш кулгашца дора. Цу участке къахьегаш бар итташ бола болхлой. Уж линеш оттаяьчул тIехьагIа дерригаш а хIана дац аьнна долча балхашта механизации автоматизаци яьй, кхычахьа балха баха йиш йолаш дукха болхлой мукъабаьннаб. Из бахьан долаш дикка аттача даьннад болхлой хьалаш а.

Завода консервни цехе эггара халагIеи чоалханегIеи болча балхех лоархIаш бар дIаяхача хана цехе чакхйоаха нарсаш киничъелга. Цу участкера дукхагIа дола балхаш кулгашца дора. Дика хьаIовш болх а бацар из. Цу гIулакха дукха уйла йир завода инженерно - технически болхлоша, кулгалхоша, новатораша. Цу участке хьалха нарсаш юлаш, цIенъеш, уж сортагIа йоагIача тайпара къоастаеш дукха болхлой хулар. Уж балхаш кулгашца дар бахьан долаш дукха кхоачамбоацараш нийслора цига. ХIанз цу цехе оттаяьй щеточномоечни машен. Цо Iалашмате дика цIенйийя кийчъю нарсаш. Цу машенаца нарсаш цIенъярал совгIа консервировании яь нарсаш чам болашагIа хургйолаш блокировка ю, механизированни хьисапе сортировка ю нарсашта. Машена калибровочни отделене йоаккхалга диллача йиъ боарамагIа йола нарсаш къоастаю. Лоацца аьлча ерригa процессаш механизированни хьисапе кхоачашъе вIаштIехьдоалийт кердача машено. Из бахьан долаш шозза лакхъеннай цигара къахьегама овсарле, кхычахьа къахьега баха йиш йолаш мукъабаьннаб итташ бола болхлой.

Консервни цехе арахеца продукци дикагIеи дукхагIеи хилийтара даькъе боккха лоархIам болаш я цига укх шера оттаяь обжарочни пишк а. Цо кхоачашдеш мел дола балхаш а механизированни хьисапе кхоачашдеш да. Цу мероприяте а эзараш сомаш пайда бергба предприятена.

Заводе халагIболча балхах лоархIаш бар рассол кийчъяра болх. Кулгашца из болх беш дукха нах хулар, лакха яцар овсарле а. Цу участкера болх эттача баккхара, кердача сезона кийчоеча хана дукха мероприятеш чакхъяьхай. Рассол кийчду керда яьш оттадаьд, из кегадергдолаш мешалкаш оттаяьй. ХIанз дерригача балхашта механизаци яьй.

Шерра шера дукха хувцамаш хул заводе къонагIйолча томатни цехе а. КарагIдаьнначох кхоабамбаь Iеш оамал йоацача цеха консервщикаш цига укх шера керда оттаяьй ЛАНГ-150 яха венгерски лини. Томатни паста кийчъяран помидораш чакхъяхаран мел йола процессаш механизированни тайпара чакхйоах цига. Цига хьалха къахьегаш хиннача итташ болча болхлошта метта хIанз цига къахьегаш ялх саг мара вац. Цунах боккха пайда баьннаб производствана.

ДIадахача шерашка помидораш чакхъяьхачул тIехьагIа юхедиса ги дIа а кхувсаш доадора заводе. ХIанз из ги до а ца деш совхозашта, колхозашта тел заводо. Цох царна бIаьш сомаш пайда а хургба.

Лоацца аьлча завода мощность лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара, дукха мероприятеш чакхъяьхай заводе укх шера. Цхьайтта керда лини оттаяьй цига. Царна юкъе я нарсаш чакхйоаха ЛУ-3 яха, сокови, компоташ кийчъю, кхыйола линеш.

Завод кердача сезона кийчъеча хьинаре къахьнигад ремонтникаша сварщика Алероев Илеза, слесарий-ремотникий бригада бригадира Соломахин Владимира, Асуев Баматгире, Герасименко Александра, Смыляев Николая, Чернышев Анатоле, Малоев Руслана, кхы дуккхачар а. Юкъера лаьрхIача шоай смении нормаш 130—135 процент кхоачашъю цар.

Цхьабакъда, кердача сезона кийчлуча хана Грозненски консервни завода коллективо даьха толамаш дика дале а цхьадола кхоачамбоацараш а да цар балха тIа. Ерригa завод хьайийцача кхоачашданза дола ремонтни балхаш 80 процент совгIа да. ХIанз а тIехьа хьалъяь яланза я эзар тонн баьцадаараштa лаьрхIа йола овощехранилище. Кастта хьакхахьа долалургда баьцадаараш, уж чулоаттадара йола хIаране чу 8 тонн чуйода ялх емкость дIаоттаяь яланза я. Сийна горох чакхъяхара эша линеш а вIашагIйоххаиза я.

Кхоачамхилла гара кийчъяьяц завода консервщикаща. Болх бе беза бригадаш вIашагIъеххаяц, боагI-боагIача дIайийс а баь специалисташ дIаоттабаьбац. 15-ча июле биззача низаца ший болх дIаболабе безаш я завод. Цу ханалехьа дерригa ший ремонтни балхаш чакхдаха торонаш я цеха коллектива.

Б. КОСТОЕВ.

ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх шера доккхий декхараш тIайицал «Грознефть» объединене мехкдаьттахоша. Уж толамца кхоачашдеш хилар хьахьокх укх шера хьалхарча ялх бетта даьхача толамаша. Мехкдаьтта даккхара ах шера план 29 июнеи газ яккхара задани 27 июнеи кхоачашъяьй цар. ТIайицача социалистически декхарех ах шера планал совгIа даккха дезаш хинна «Iаьржа дошув» 64 эзар тонн мара йоацача планал совгIа даькхар 68 эзар тонн я. ХIаьта шоллагIча ах шера чотах 32 миллион гаргга кубически метр газ яьккхай мехкдаьттахоша.

ДIадахача шера хьалхарча ялх бетта даькккачул 7,1 процент дукхагIа мехкдаьтта даькхад укх шера цу юкъа, хIаьта газ 14 процент дукхагIа яькхай.

ПланагIа дIабахача ялх бетта бурув теха ялх скважина эксплуатаце дIаяла езаш бар объединене мехкдаьттахой, хIаьта укх шера мехкдаьтта кIедж а тохийташ эксплуатаце дIаеннай итт керда скважина. Планированеи экономически стимулированеи кердача системагIа болх беча «Грознефть» объединене коллективо къахьегама овсарле 14 процент лакхъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна баь пайда 1 миллионни 770 эзари сом да.

Белгалбаьнна дика къахьег укх шера объединене рационалитораши новаторашеи. Цар кийч а яь производствана юкъейихьай паччахьалкхенна 1,5 миллион сом пайда беш йола 700 рационализаторски предложени.

Объединенена чуйоагIача мехкдаьттен гази йоакхача ерригача пхе управлене тIеххоачашъяьй ах шера план. Эггара дукхагIа мехкдаьттен гази яьккхачарех я бIарччача шера ударни къахьегара инициатива дIайолаяь йола «Старогрознефть» НГДУ коллектив.

* * *

Дика къахьегама котало яьккхай «Грознефть» объединене геолого-тохкама бурувтохача контора коллективо. 25 июне бурувтохара ялх бетта план кхоачашъяьй цо. Ер шу доладелча денз 3 эзар метр бурув техад.

Цу конторе социалистически яхье хьалха латт И. А. Ситников керте латтача участка коллектив. Ах шера планагIа тоха дезаш хинна бурув эзар метр мара йоацача хIанзлехьа 1500 гаргга метр бурув техад цо.

М. ЛЕВИН,
тха штате воаца корр.

ГОРОДА ИВАНОВА 100 ШУ ДИЗАРГА

Укх шера июль бетта бIаь шу дуз мехка къаьнагIарча промышленни центра, йIаьхий революционни традицеш йолча города Иванова.

1905 шера революце деношка укхаза вIашагIъеллар Россе эггара хьалхарчарех йола болхлой депутатий юкъара городской Совет.

1917 шера октябре а граждански тIом лаьттача шерашка а революце гIулакх бахьанце хьалхарча мугIарашка лаьттаб Иваново-Вознесенскера болхлой.

ХIанз городе болх беш я бIаь совгIа промышленни предприяти. ДIаяхача пятилетке. текстильни промышленностал совгIа, укхаза чIоагIа дегIаенай машиностроени. Автомобильни кранаш, расчетни станокаш, вай ханара торфяной машенаш, текстильни оборудовани, измерительни прибораш — из я Ивановски предприятеша арахеца цхьайола продукци.

Городе хьалдаьд хоза цIенош, болхлой поселкаш. ХIара шера Иванове хьалду бIаь эзар квадратни метр совгIа нах чубаха цIенош. ХIара виьлагIа вола саг школашка, техникумашка, вузашка дешаш ва.

Ивановски текстильщикаша къаьстта чIоагIа доккхал ду бархIагIча пятилетке хьалъяьча камвольни комбинатах. ХIара шера цу предприяте арахеи 23 миллион метр лавсан доалла зип.

Духхьал укх шера 5 бетта планал совгIа комбината болхлошеи специалисташеи арахийцай 150 эзар метр кIадаш.

«Красная Талка» яха прядильни фабрика хьалхарча пятилетке хьалъяьй. БархIагIча пятилетке цу предприятена технически реконструкци яьй.

Кердача пятилетке предприяте мел йола къаьна техника кердачунца хувцаргья.

СУРТА ТIА: фабрика дикагIйола прядильщицаш (аьрдехьара аьттехьа) В. И. Сергеева, Е. Н. Белякова, Л. С. Родионова, М. Г. Макарова, З. Н. Башмакова.

И. ДЫНИНА сурт
ТАСС фотохроника.

НАЬХА КЕРДА ИСТОРИЧЕСКИ ОБЩНОСТЬ

ФЕДОР ПЕТРОВ,
1896 шера денз Коммунистически парте член, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXIV съезда делегат.

«Се сакхетарг хиннача хана денз со член волаш хьавоагIа Коммунистически парти бахьан да са долаш мелдар, аз мелдаьр а мелдер а».

Уж дешаш да КПСС къаьнагIча члена Федор Николаевич Петрова. 1971 шера 22 июле 95 шу дуз цун. Царех 75 шера чухьа Ленински парте хьинаре член волаш хьавоагIа из Марксиста - революционера наькъ тIа ваьчнав из кхувш воагIача шерашкахь а. В. И. Ленин вовзаш хиннав Федор Петровна, цунах веттавеннав из, цо кулгал а деш болх беш хиннав. Медицина исторе хьакъехьара профессор, ялх том долча «КПСС исторе», «Доккхача Советски энциклопеде», кхыча энциклопедически справочникий редактор, «КПСС исторе дешаш» яхача журнала редколлеге член волча цо тахан а дуккхача наха юкъеккхуь коммунистически бакъдолчун дош.

Парте массехк съезда делегат хиннав Федор Николаевич. Ф. Н. Петровах кхийттача АПН корреспондента Елизавета Орловас цунгара дийхадар цо шийна КПСС XXIV съезда балха дезаденнараш дувцилга.

— Наьха классий, ерригача общества чулоацами общественни лоархIами шоашта гонахьа дунен тIа тахан вIирбенна бола идеологически къовсам латтача. хIанзрача ханарча лоархIамегIа йолча проблемаех йола цаI хинна дIаотташ латт.

ВIаши духьал латт дунен ши система: социализми коммунизми. Лаьттан тIарча наха бе боагIа мах бу цу системай. Цу маьхий критераша материальни кхоачама боарам чулаьца Iац. Бустама масштабаш дикка шерьеннай. Уж я цу системаех йоахкача морала, культура, философе концепцеш. Цхьан оагIора, капиталистически дунен тIа, ше съезде даьча къамаьла юкъе США Компарте ЦК Генеральни секретара Гэс Холла белгалдаьккхача тайпара, «кхоанарча денах тешам бенна ца хилар, капитализм йолаш общества вахара юкъе хьинаре дакъа лувцара юкъербаьха хиларо хьоаяь дIакъастареи дотдиллареи дегIауха уйла хилар, вокх оагIора, социализм йолаш обществана шоаш хиланза барг ца хилара, из дегIаккхувлилга шоаш къестаде йиш хилара уйла хилар».

КПСС съездо къоастам баьча чакхбаккха лаьрхIача наькъа лоархIамегIа йола белгало я парте экономически программа хIанзарча юкъагIа общество социально - политически дегIаккхувлара, из шоаех латташ йола классаш, къамаш, социальни группаш, хьалхале лелаяра роль болхлой класса а йолаш, дIахо вIаший гаргакхувлара декхарашца органически ювзаялийтар.

Оахош, коммунистий йоккхагIча ноахала викалаша, ше бахьан дешаца а гIулакхаца а, къайлаваьнна а герз карайица а къовсам лоаттабаь, набахтенашка а мехках даьни лелача а сатийса кхоане тIаккхачар сихдара ираз кхаьчад тхога. ХIаьта массехк ноахало цхьана къа а хьегаш, социализм бахьан къовсам а лоаттабеш, из лорара тIемаш а деш, Советски мехка чухьа классаштеи социальни группаштеи, доккхийча а кагийча а къамашта юкъе керда гармонични гIулакхаш хилар — марксистско - ленински идеологицаI хиларо, коммунистически общества вIашагIкхеттача наьха доттагIалеи сийлахь доккхийча гIулакхашта цхьана къахьегареи гIулакхаш. Цо тахан чIоагIа гIалвуг.

XXIV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тIа Брежнев Леонида белгалдаьд социализм хьалъеча шерашка СССР-е наьха керда исторически общность — советски халкъ хьахинна хилар. Из хила йиш яцар Коммунистически парте дерригa ший низаш хIара советски сага чухьа лакха идеалаш кхеяра тIалестадаь мара.

Советски халкъа керттера класс болхлой класс хилара де а доагIаш мукIарал даьл. Из, КПСС ЦК Отчетни доклада тIа белгал ма дарра, эггара дукхагIа нах болашъяр йоланзаь хинна а ца Iеш, — мехка бахача балхаш деш болча нахах 55 процент хул цунах.

Болхлой класс социалистически общественни отношеней системе керттерча хьале я — из революционни дисциплина йолаш, вIаштIехьъяьнна, коллективал долаш хилар бахьан долаш.

Доклада тIа Брежнев Леонида йоалаяьча цифраша гIоздаханза зита йиш яц. ХIара 1000 болхлочох тахан 550 совгIа саг ва лакхагIареи юкъереи образовани йолаш.

Со се, бакъдар аьлча дуккха а ха хьалха, къахьега волавеннав киевски «Арсенал» заводе болхло, слесарь а волаш. 1894 шера дар из. Къонача гIехьенна хIанз хала да хIанзарчеи со къона хиннача шерашкарчеи вахареи къахьегамеи хьалашта юкъе. къахьегача сагагарча хьала юкъе мел Iалашмате йоккха юкъ йоалл кхетаде а. Хетргахьа чунна хала да болхлой, ахархой, интеллигенце тIагIоллара сибат меттел, чура уйлаш, тешамаш, идеалаш, тIаккхувшлараш мишта эргадаьннад, берригa Советски мохк мишта эргабаьннаб ха.

Сона дагаух Шлиссельбургски крепосте чувелла воаллавеш 7 шу даккхийтачул тIехьагIа 1915 шера даим ваха со Iовихьа хиннача СибарегIарча Манзурка яхача юрта селхане. Лепа Iодолалуча моттигашка яр из юрт. Цу ханашка диллача «дунен юхе» яр из. Сона дагайоагIа цига хинна къел, боадо. Юрта боахам ширача замаел хьалха лелабаьча тайпара лелабора цига. ХIаьта Россе юкъмоттигерча областашка санна лаьтта ца хилара бала цига хиннабеце а хьувкъам, ахархочунга ший ялатаца дезал Iалаш ца булуш, селла лоха бар — лаьтташ во Iунал деш леладар бахьан долаш. Иркутски губерне вIалла а хIама дIа ца ювш ахархой боахамех итт процент дар. Диъ ковна цхьа нух кхоачар. Дукхача боахамашка е етт а е говр а яцар.

Ма дарра аьлча, из яр цу хана парггIата «доалалуш» унзара эпидемеш: дIайха у, чен хула у мара ца хинна. «паччахьалкхен зуламхой» Iокхахьийта моттиг. Цу унаша «яьинача цIеро» санна уездеш чулувцар, — лораш вIалла а бац аллал мара балар.

Из, хьалхара Манзурка хIанзарча СибарегIенца нийсъю, аз Са Манзуркагара гаьна йоаццаш энергетика гигант — Братски ГЭС хьалъяь хилар, лоаллаха — сибирски масштабегIа — керда хIанзарча ханара город Ангарск хьалхинна хилар дага а ухаш, къаьгга, бIарга а гуш холу со-

Краснодарски водохранилище — ерригсоюзни ударни комсомольски гIишло. Хранилище хIара шера Iоадергда 3,1 миллиард кубометр хий. 400 квадратни километр йоккха хургья из. Кубански фордо торо хулийтаргья 250 эзар гектарага кхаччалца долча латтташта хий дилла, цу чу ухаргда Кубань Iаьржа доагIача хана совдувла хий.

1973 шера бIаьсти водохранилище хьалйиза йолаергья. Цо торо хулийтаргья укх пятилетке 85 эзар гектара тIа дуга кхедайта.

Йоккхача гидросооруженаерригача участкашка ударни къахьега шу да ер. ХIара производственни коллективо, хIара гIишлошъечо хьинар ца кхедеш а творчески а къахьег, пятилетна хьалхарча

СУРТА ТIА: водосборни сооружене арматура вIашагIйоллаш латт.

Е. ШУЛЕПОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ГОРОДО—ЮРТА

Пятилетка хьалхарча шера ялх бутт чакхбаьннаб. Хьинар кхо ца деш къахьийгача Грознерча дуккхача предприятей коллективаша даьхача толамий итогаш йича гучадаьннад тIайийцача социалистически декхарех уж лоархIаергхилар.

ДIадахача ах шера план толамца кхоачашъяьй Грознерча промышленни предприятей коллективаша. Планал совгIа цар арахийцай 5 миллион сома маьха совгIа продукци. Къаьстта дика къахьийгар нийслагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра инициатива дIайолаьча «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Ялх бетта планал совгIа цар даьккхад 19 эзар тонн мехкдаьттеи 20 миллион кубически метр гази. ХIаьта Старогрозненски буругохара балхий управлене коллективо «Грознефть» объединене бурувлеттарашта юкъе эггара хьалха 24 июне кхоачашйир бурув тохара ах шера план. Дика къахьегама толамаш даьхар Октябрьски мехкдаьттахоша а. Ялх бетта планал совгIа цар даьккхад 17 эзар тонн «Iаьржа дошуви» ши миллион гаргга кубически метр гази. Лаккхача къахьегама толамашца чакхдаьккхад пятилетка хьалхара ах шу Грозненски химически комбината. А. Шерипов цIерагIча Нефтемаслозавода. Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода. «Красный молот». Грозненски ремонтно механически. электромеханически машинашъерий заводий. швейно-производственни объединене. кхыча предприятей коллективаша.

Республика юртбоахама къахьегамхоша дика ялат хьалкхе даьд. Шоай хьинар кходац цар доаппача ханеи доа ца деши ялат чуэцара. Ханнахьа ялат чуийца даккхара, хьайбай продуктивность лакхъяра хьалхашка латта декхараш Iалаьмате доккхий да, цудухьа дIададахача шерашка санна юрта боахам айбара новкъостал де лерхI царна городерча къахьегамхоша.

Грознерча промышленни предприятей. организацей, учреждеией коллективаша юрта боахама шефски новкъостал дара йола КПСС XXIV-ча съезда решенеш кхоачаш а еш. нийслагIча пятилетка хьалхарча шера шефски новкъостал дара колхозийи совхозийи кулгалхоица цхьана хьадда йола мероприятеш кийчъяьй. Цул совгIа цар белгалъяьхай пхе шера юрта боахама шефски новкъостал дара йола мероприятеш а. Хьалхарча даькъе колхозаштеи совхозаштеи эшараш Iалашлара ерригa шоай торонаш оарцагIъяьхай промышленни предприятей коллективаша.

Республикерча колхозаштеи совхозаштеи шефски новкъостал дара. уж я 86. хьинаре закъа лоац город Грознерча 130 предприяте. организаце. учреждене коллективо. Шоаш шефал деча колхозашкарча. совхозашкарча нах бахача цIеношка. пункташка, хьайбай фермашка электричество чуйиллара укх тIеххьарча шерашка дукха балхаш даьд цар. Лаьтта оахачара хьайбаш кхоабачара халача балхашта механизаци яьй.

КПСС Грозненски горкома, райкомаша. юххьанцарча партийни организацеша дукха балхаш дунахаддаш материально технически база чIоагI а еш юрта боахам дегIабоалабар хIара болхлочун. специалиста. гIулакхерча сага сийлен декхар хилар дIахойташ.

«Красный молот» завода. Грозненски ремонтно - механически завода. кхыча предприятей коллективаша нийслагIча пятилетке «Сельхозтехника» объединене юртбоахама машинашта эша дукха гIона оатхалаш кийчъергья. Иштта пар хьадергда фермашка эша яьш, чона решеткаш, емкосташ, нийш, тайп-тайпара инструменташ.

Ацетоно - бутилови завода коллективо духхьала укх шера «Гехинский» совхоза планал совгIа 20 тонн доакъара дрожжаш кийчдергда, хIаьта ерригача колхозаштеи совхозаштеи цар кийчъергья 50 тонн белкови концентраташ. ХIаьта «Трансмаш» завода коллективо планал совгIа арахецаргья 50 тракторни прицеп. «Грознефть», «Грознефтехимзаводы» объединеней, Нохч - ГIалгIай гIишлошъеча управлене, «Чечингушводстрой» управлене, «Чечингсельстрой», «Грозгазстрой» треста гIишлошъераша республикерча юрташка пятилеткагIа кхоачашдергда 5 миллион 50 эзари сома маьхе гIишлои балхаш.

1971—1975 шерашка цар хьалъергья доакъар кийчду 21 цех, аьла хоар лоаттаду 19 цех, сенаж лоаттаю 16 помещени, техобслуживане 16 пункт, 10 силосохранилище.

Укх шера Сунженски района Кирова цIерагIча колхозе Грознефтехимремстрой» треста гIишлашъераша хьалъе йолаергья техобслуживанеи сенаж лоаттаюи пункташ. хIаьта Урус-Мартана района Мичурина цIерагIча совхозе сом лоаттабеча помещенешкара оборудовани вIашагIйоллаергья.

Ялат чуэцача хана, кхыдола кхашкара балхаш деча хана комсаш. помидораш. баьцадараш, сомаш, юрта боахама культураш чуэцаш хургва лакхерча классашкара нийс эзар дешархо, 8 эзар студент, профессионально - технически училища дешархой, города къахьегамхой. Комсомольско - каяирхой бригадаша республикерча колхозашкеи совхозашкеи кхоачашдергда 60 эзар сома маьха балхаш, хIаьта пятилеткагIа цар кхоачашдергда 300 эзар сома маьха балхаш. Эзар совгIа машен хургья республикерча колхозашкареи совхозашкареи ялат, шекара свекла, комсаш хьаозаш, силос йоллача. ХIанз Грозненски юрта районе болх беш ба Грознера комбайнераш, трактористаш.

Юрта боахаме доакъар кийчдара Москверча къахьегамхоша дIайолаяь инициатива хьал а лаьца КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча Пленума соцам кхоачашбара Грознерча къахьегамхоша дукха балхаш дергда юрта боахаме доакъар кийчдара. Цар балхаш дергда цига шоатдийнахьи кIирандийнахьи. ХIанзлехьа доакъар кийчдеча новкъостал деш хиннаб ГРМЗ. Электромеханически завода. «Электроприбор» завода болхлой. 3—4-ча июле колхозийи совхозийи кхашка массови субботникаши воскресникаши хургда.

КПСС Грозненски горкомо, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша дIахо а дукха балхаш дергда промышленносто юртбоахама шефски новкъостал дара болх тоабара, юрташка хала балхаш деча технически прогресс яйтара, тIайийца социалистически декхараш юртабоахама къахьегамхошка толамца кхоачашде торо хилийтара.

А. ДАВЫДОВ.
КПСС Грозненски горкома секретарь.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ТОЛАМ

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча 1971 шера хьалхарча ялх бетта хьайбай продукташ алсамъяхараи планаш кхоачашъяраи дикка толамаш даьхад республика колхозий, совхозий фермай коллективаша.

ТIехьа тIаенна заданеш чуйоагIаш йола ах шера план дулха — 107 процент, шурийна — 103 процент, фуашта — 104 процент, тхана — 117 процент кхачашъяьй. Уж хьаэцара боарам 1970 шера хьалхарча ялх беттаца нийсдича — дулх 30 процент, шура — 12 процент, фуаш — 13 процент, тха — 9 процент дегIаденад.

Еррига а хьайбай продукташ дIаялара ах шера заданеш кхоачашъяьй Ведана, МалгIалбика, Надтеречни, Наьсарен, Наурски, Ножай-Юрта, Урус - Мартана, Шелковской районий боахамаша.

Хьайбаш леладараша низ тIабахийта хьийгача къих, иштта дика кхабарахи гIулакх дарахи, уж дебадарахи хьахиннаб из толам.

Цунца цхьана хьайбаш дохкара план кховчашъяьяц Гудермесски, Советски, Сунженски районаша. Шура дIачуялара декхар тIадисад Ачхой-Мартана, Грозненски, Сунженски районашта. Уж толамаш дикагIа хургдолаш фермашка хьайбашта тIаккхета дозал гIаккхетара, шура алсамъяккхара гIулакха хIанзе а хьайбаш лертIа Iанга кийчдара мел эшар деш ба юрта къахьегамхой.

Хьайбаш дегIадоаладараи царгара хьалхале лелаеча боахамашкхараи йолча ерригача торонех хIара ферме бизза пайда эцалга боккхача лоархIаме да. хIаьта уж гайпа торонаш пайда ца эцаш геттара дукха а я.

Масала, хьаэцаргда вай доахана продуктивность лакхъелга. Нагахь санна, шера цхьан Iаттатара хьалхале лелаеча боахамашка 2500—3000 килограмм шура йоаккхе республикерча ахаш колхозашкеи совхозашкеи — 1700 килограмм мара яккхац из, е шозза гаргга кIезигагIа.

Доахан дукха Iаьхара дисарахи доврахи доккха зе хул фермашта.

Хьайбай продукци цахаддаш алсамъяккхара йолча ерригача торонех пайда эцарца паччахьалкхен хьалхашкара шоай декхараш толамца кхоачашде декхарийла ба фермай беррига къахьегамхой боахамий кулгалхой, специалисташ.

1971 шера 1 июль тIакхоачаш паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкарах йола ах шера план кхоачашъяра

СВОДКА

(План процентаща)	планал совгIа дIаэцарий лоархIам а беш. хьайбаш	шура	фуаш	тха
Ачхой - Мартана	113	99	118	168
Ведена	144	—	107	106
Грозненски	107	97	102	111
Гудермесски	89	109	110	125
МалгIабика	110	107	139	109
Надтеречни	105	104	111	шозза
Наьсарен	113	100,5	101	125
Наурски	106	115	118	110
Ножай - Юрта	107	—	100,9	100
Советски	94	—	101	141
Сунженски	98	96	101	100
Урус-Мартана	116	103	102	110
Шаьла	107	113	97	144
Шелковской	117	112	135	119
г. Грозный	—	100	—	—
Ерригача республике	107	103	104	117

Хьинаре къахьег

НийслагIча пятилетка хьалхарча шера 6 бетта план 27 июне кхоачашйир «Грозэнерго» центрально-ремонтно - механически завода коллективо. Къахьегама овсарле планах лаьрхIачул совгIа 9 процент дегIаенай, карар шу доладелча денз заданел совгIа кходаьд 13,5 эзар сом паччахьалкхен ахча.

ХIанз беррига низ тIабахийта Нохч - ГIалгIайчени Дагестанеи теплоэлектроцентралий оборудованена ремонт еш я котельщикий, турбонистий, слесарий бригадаш. Социалистически яхье хьалха латтарех я слесарь Плешков Юре, Жульков Анатоле, Быков Виктора, Пугачев Емельяна бригадаш.

Къаьстта хьокхаме болх беш ба электросварщикаш Решетов Юрий, Батура Михаил, аьшкпхьар Калашников Николай.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор».

Доазол дехьара

АДАМАШТА ХАЛАХЕТАР ХИННАД

Дунен тIара паччахьалкхени общественни деятелаш, Iилмахой, социалисташ, мугIарагIа бола нах халахеташ ба советски космонавташ — Г. Т. Добровольский, В. Н. Волков, В. И. Пацаев бовр. Дунен кепайоазонои радиоси белгалдоаккх космос тахкаран караерзанраи юкъе цар доккха дакъа лаьца хилар.

Дерригача дунено чIоагтIа хала а хеташ кодам бу советски халкъага, байнарий дезалашка уж ханал хьалха боврах.

САНТЬЯГО. Президента Альенде СССР-е Сантьягорча посольстве а ваха чIоагтIа хала а хеташ кодам бир советски космонавташ трагически боврах. «Дерригача адамий прогресс бахьан шоай вахар дIаденна» космоса турпалаш бoврам боацца лоархIаш хиларах йоазув дир цо посольстве боагIача наха долча книжка тIа.

ВАРШАВА. Нийсде йиш йоаца доккха халахетар хиннача Советтий мехка вежарашха долча халкъага шоай коллективай цIерагIа чIоагтIа хала а хеташ кодам бе баьхка халкъа Польша столица общественни организацейи предприятейи бIаьш бола вякалаш хилар Варшаверча советски посольстве. Познанерча, Краковерча, Гданьскерча посольстваашкеи советски консульстваашкеи дуккха телеграммаш ух советски космонавташ бовр халахеташи царна карагIдаьннача турпалча гIулакхах доккхал деши.

Гор. Зелена-Гурерча Юрий Гагарина цIерагIча техникуме хиннача митинге дешархоша дийцар кагирхошта хьалхашка советски космонавташ шоай гIулакх боарам боацаш кхоачацдара хьокхам ба, Ю. Гагарина, Г. Добровольске, В. Волкова, В. Пацаева цIераш польски кагийча нахан мехкараштан йола къонах. чален турпалален символаш а хинна дIаэттай, яхаш.

УЛАН-БАТОР. МНРП ЦК Политбюро член, МНРП ЦК секретарь Д. Моламжамц, МНРП ЦК Политбюро членалла вола кандидат, МНРП ЦК секретарь Б. Лхамсурэн, МНРП ЦК член, МНР оборона министр Б. Дорж, кхыбола монгольски кулгалхой тахан СССР-а МНР-ерча посольстве а баьхка чIоагтIа хала а хеташ кодам беш хилар космонавташ трагически боврах.

Цар таьзета книжка тIа йоазув дир, цу тIа йоах:

«Адамий духьа космически аре йовзареи караерзаяреи гIулакха юкъе геттара доккха дакъа лаьцача сий долча экипажах йола сийрда уйла даиман яха юсаргья тха дегашка».

БЕРЛИН. ГДР дерригa газеташ таьзета форма йолаш арадаьннад тахан. Газета хьалхарча оагIош тIа таьзета том чу да байнача советски космонавтий Г. Т. Добровольске, В. Н. Волкова, В. И. Пацаева портреташ. «Турпалаша - космонавташа Г. Т. Добровольске, Н. В. Волкова, В. П. Пацаева дизза кхоачашдир шоашта хьалхашка оттадаь декхараш. 24 дийнахь космосе болаш цар Iилма экспериментий бIарча комплекс йир. Из ший боарамгеи лоархIамгеи, диллача шийна нийса кхы йоацаш я, яхаш язду «Нойес Дойчланда» космос караерзаеча советски наха карагIдаьннача денал долча гIулакха хетаяьча статья тIа. «Къонахчал долча космонавташа гIулакх даьд халкъаш мукъадахареи цар прогрессаи сийлахь-доккхача гIулакха шоай вахар дIаденнача дерригача дунен тIарча бIаьш эзараш болча коммунисташа сацна. Цар лаьца дакъа мах баь варгвоацаш боккха лоархIам болаш да космос караерзаяра дIахо йола программа Советски Союзо кхоачашъяра».

НЬЮ-ЙОРК. СССР-а ООН-ерча представительстве ух доккха халахетар хиларах — советски космонавташ боврах чIоагтIа хала а хеташ кодам беш дола ВIашагIкхийттача Къамий Организаце членаш долча мехкий официальни представительствашкара письмош. Венгре, Польша, Австре, Пакистана, Англе, США, Франце, кхыча дуккхача а мехкий массазарча викалашкара кхаьчача письмош тIа белгалдаьккхад машара а дерригача адамашта а долча берката космически аре тахкара гIулакха юкъе советски космонавташа геттара доккха да.

ФРАНЦУЗСКИ БОЛХЛОША ДIАДЕХАР

«Юманите диманша» тIарча фотосурта тIа — французски къаьна ши болхло. Царех цхьанне бе йоалл ер йоазув тIадола картона йист: «Са 62 шу да. Царех 48 болх беш даьккхад аз. Аз хьадех пенси хьожадара яьина хила еза ха 60 шерага кхаччалца лохъелга». «Фотосурт даьккхад 27 мае промышленни городе Лонгве хинна болхлой демонстраци йолча хана.

Из дя Франце эггара чIоагIагIа влияни йолча шин профсоюзни организаце — массане юкъарча къахьегама конфедерацеи Французски къахьегама демократически федерацеи инициативагIа дIакхайкадаьд пенси хьожадара яьина хила еза ха маIача наха 60 шерагеи кхалнаха 55 шерагеи кхаччалца лохъяра болча къовсама къаман ди да, аьнна. Профсоюзаша тIахьехарах ерригa къахьегама Франци гIеттай. Миллионаш болча къахьегамхоша дакъа лаьцад митингашка, демонстрацешка, лоацца ханарча забастовкашка. Дуккха а эзараш нах юкъе бола колоннаш чакхйийннай Парижа, Марсела, Гавра, Лиона, кхыча городий улицашка гIолла. Пенси хьожадара яьина хила еза ха лохъярал совгIа, цунца цхьан ханна цар дIадехаш хиннад пенсеш лакхделга а.

ХIара кIирагIа арадувлача «Ви уврнер» яхача журнало, массане-юкъарча къахьегама конфедераце органо деча хоамашка диллача, Франце болх беш бола 60 шерал тIех ха яьина нах 800 эзар саг хинна ца Iеш ба. Царех дуккхабараш дизза физически а моральни а сахаьда ба.

Болхлой кепайоазон тIа дуккха а масалаш корада йиш я дIахо болх бе царна Iалаьмате хала долаш хилара хьакъехьа. Царех алхха шиъ доаладергда вай. «Узинор» заводерча Морис Трешера 48 шера болх баьб производстве. Цун цхьа жим дIабаьккхаб. Цул совгIа, инфаркт а тeкхад цо. ХIаьта а болх банза ца ца воалаш ва из къаьна болхло. Лоро цун новкъостага Жан Соловига аьннад, нагахьа санна из балхара дIа ца воале из 65 шерага дIакхоачаргвоацилга.

Пенси хьожадара яьина хила еза ха лохъяро экономика толхаергхилари кхы тIа а средстваш дIаехаргхилари бакъде гIерт болхлой къовсамои солидарностои унзаръяьккха буржуазин пропаганда. Пенси хьожадара яьина хила еза ха лох ца йича а мехка «къоаной инфляце» кхерам тIалаттилга даим дувцаш хьадоагIа буржуазин кепайоазув.

Демократически кепайоазоно дохадаьд уж дерригa доахаш дола бахьанаш. Цо къовстам болаш йолча даннещца бакъ а даьдIахьеккхад тIом йистебаьнначул тIехьагIарча юкъагIа производство даим дегIаухилга, къахьегама овсарле алсамъювлилга. Цунах пайда хул алхха цхьан предпринимателашта, царна тIауха пайдаш хIара шера алсамдувл. Пенси хьожадара яьина хила еза ха лохъяро французски экономикана зе дергдацар. Цу тIа а пенсионни фондаш керттерча даькъе вIашагIъетт, болхлойн гIулакхерча наьхен алапешта тIерадоахарех. Правительства, яздаьд «Ви уврнера», хIара шера «шин миллиардал совгIа дIанйю социальни Iалашон система кассера, хIаьта из социальни фондаш ахийта ца йоагIача гIулакхашка дIа а ухийт».

«Вай обществах доалла гIулакх да, — язду хIара кIирагIа арадувлача журнало, — мехка рузкъаш Iоа а деш, ах бIаь шера хьийга ца Iеш къахьийгача сага хIанзарча заман хьалашка хьежжа адамий тайпара ваха бокъо луш ца хилар. Шийна сий кхыметтел меттахьа дусийтилга а проблема йолаш волча сагIадехарга хьале хIана уттаву из?»

ХIара кIирагIа арадувлача журнало, пенсеш лакхделга тIа а гIертадеш, белгалдоах ши миллион бола французски пенсионераш «кIалхарбалга йоаца, йоккхача доакъазала къел тIа а латташ шоай тIеххьара денош даьха боалаш латтилга. «Дукханешта» хIанзара хьалаш а долаш дIахо бахачул бовр дукхагIа гIойле йолаш да».

ХIара кIирагIа арадувлача «Юманите диманш» яхача газето цунца дувзаденна белгалду «пенси хьожадара даьина хила деза 65 шу даьннача французех аханел дукхагIабараш, вIалла а лоадаме доацаш кIезигача пенсех баха безаргхилар унзара дага а доаллаш, дIахо а болх беш хилар. Балха тIа бисанза ца боалаш ба 67 шу даьннача нахах 35 проценти 69 шу даьнарех 21 процентн. 2.000.000 пенсионерах дукхагIчар пенси къе хиларах пособи нийде бокъо луча боарамал кIезигагIа да! Иштта бах-кх даьша шоашка Iовдалуш меллар дIаIайда бола нах! Укхаза данне а гунахьа дац «къоаной инфляце», укхазадар да капитализма кхы шийна пайдана боацача мелбаьннараш кхалаж тIа дIаккхувсаш хилар».

Франце гIолла кхеста чакхъяьнача демонстрацей, митингий, забастовкай боккха низ болча талгIеша тешал ду французски коммунисташеи профсоюзашеи даха бокъо а йолаш хьалхадаьха хьадеха гIулакхаш французски халкъа шеррача тIоанаша чIоагтIа хьалкхоабаш хилара.

А. ЛУБО.
(ТАСС).

ПНР. ЦIи хезача Лазенки яхача варшавски парке май бетта денз гуйра тIаккхаччалца хIара кIирандийнахь цхьан сахьата лекх Шопена музыка. Цу концерташка ладувгIа даим дукха нах ух, кхыметтел догIа делхача хана а шоашта езаш йолча мелодешка ладувгIа ух варшавянаши столица хьаьшийи.

СУРТА ТIА: нах Шопена музыкага ладувгIаш ба.

Цаф—ТАСС а сурт.

на Советски мехко аккхача тIехьабисаргара кховарча денга баьккха Iалаьмате боккха гIа.

Из кхоанара ти бIаргагу болхлой классеи ахархойи айххача. сийлахь - йоккхача цхьоагIонагIа. хIаьта из чIоагIъяр В. И. Ленина доккхагIча маIане а лийрхIад. Советски ахархочун тIатIа дуккхагIа хьахулаш йоагIа болхлочунца юкъара йола белгалонаш. Из хулаленнад юрта боахама производительни низаш дегIаахар. юртбоахама къахьегам дIах-дIахо индустриальни тайпара хулаш боагIаш хилар бахьан. ГIадкхувлаш да тахан Советски мехка юрташка бахача нахах ахаш совгIачар а лакхагIара школа йистеьккха хилар.

Социалистически общества лоархIамегIча социальни хувнамех за дIахо а болхлой класс, ахархой. интеллигенци вIаший гарга йолаш латташ хилар. Советски интеллигенце лерхI ший низ. шийга дулушар халкъа. коммунистически общество хьалъяра гIулакха дIатела дезаш ше хилар. 1923 шера тешара Халкъа комиссариатерча Iилма Кертерча управлене заведуюшелла балха вахийтар со парте. Владимир Ильич Ленина цу хана тхона хьалхашка декхар оттадир — Iилман тохкамаш социализм хьалъяра практикана дувзаш. Iилман институташи Iилман кадраши социализмана гIулакх де оттае.

По ше кулгал а деш вIаштIехьъяьхар теоретически бола социалистически ларда тIа боахам кхаметтаоттабара хьакъехьеи халкъа дешара планаш чекхъяхара хьакъехьеи вуттадаь доккхий декхараш кхоачашдарна тардалийтар духьа Iилмай Академи эргаяккхара проект.

ДагадоагIа, сона академика Иван Петрович Павлова балха аьттув хилийта эггара толашагIа дола хьалаш хилийта аьнна Владимир Ильич Ленина указани еннилга аз шийга дIахайтача Павлов мел чIоагIа цецваьнна гIадваха хилар. Аз, ахча мел эш, аьнна, хьттача академика, теша а ца тешаш, юхахаьттар: «Ай ахча дала йиш я хьа, дошув ма эшчй. прибораш доазол дехьара ийе ма езий». Аз юха жоп делар. Советски Iаьдало Iилманна е дошув а, е цхьаккхе хIама а кходергдац, аьнна. Цхьан юккъа уйла а яь Iохайнача цо доше бIаь туман приборий лоадам боацаш йола список оттайир. ХIаьта сийлахь-воккхача Iилмахочун лаборатори вIаштIехьяккхарга ахийта ма эшша ахча дIахецилга Владимир Ильича Наркомпроса тIатиллалга хайча ма чIоагIа гIоз а ваьлар-кх из.

Советски интеллигенце хьакъехьа, Советски Iилма хьакъехьа Коммунистически парте кIаьдъилар лоацаш, хадланза массе а хана из ленински йоакхо мишта ю бIаргагуш хила сога йиш хулийташ бар са болх.

Цунна юла тешамаш дIахьекхад парте XXIV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тIа а. Оашош уйла ел оаш: алхха тIеххьарча пхе шера чухьа Iилмай болхлой юкъара дуккхал 1,4 эза алсамъяьннай вай мехка, хIаьта хIанз 930 эзар саг гаргга а ба уж. Укх тIеххьарча пхе шера мехка хьайийнай 60 совгIа керда вузаш, цар даькъе 9 университет а йолаш. ХIанз хIара союзни республика чеччел дуккхача автономни республикай а я шоай университеташ Лакха:Iареи юкъера специальни образовани йола 7 миллион совгIа специалисташ кийчбаьб пятилеткагIа.

Исторически вIаштIехьа а ювлаш хьахиннача наьха общносто — советски халкъо — шийна чулоац дерригa СССР къамаш. Социализм йолаш къамий отношенеш дегIаухача хана хулаш ши хIама да: социалистически къамех хIарадар толашагIча тайпара тоалуш дари къамаш шоайла вIаший гаргаахари. Советски дуккхача къамий паччахьалкхе — халкъий интернациональни содружества Iалаьмате боккхагIа бола хьокхам. Советски халкъий доттагIал дIахо толашагIча тайпара тоалуш, чIоагIлуш, низ болаш дIагIоргда, хIана аьлча, Брежнев Леонида хозача куцехьа ма аллара, «социализма сигала дерригa къамаш — доккхийдараш а кагийдараш а — доккхагIа дола седкъий санна деп!».

Аз боккхача теркамца ладийгIар советски къамий республикаш дегIаахара хьакъехьа, къамаш дегIаахареи вIаший гарга ахареи гармонически процесса хьакъехьа дийцача съезда делегаташа даьча къамаьлашка. Вежарашхарча республикашта юкъе вIаштIехьа а яьнна дIаэттай Советски мехка халкъий хьашташ цаIаш хилар, халкъа юкъара хьашт а хулаш уж вIашагIлетталалар хьалхе а къоастадеча тайпара йола къахьегам бекъара система. Советски Союза хIара халкъо шийгара доагIа дакъа луц экономика, культура, Iилма дегIакхувлара юкъе — дукхача къамий социалистически паччахьалкхен вахара ерригача фераш юкъе.

Парте массе а хана кхетадеш хиннад коммунизм хьалъяра сийлахь - доккха гIулакх сага личность массе а оагIора дегIа ца кхийлача, культура. образоване. общественни сахкетама лакха боарам ца хилча дIахьалхаккхувла йиш йоацилга.

Цудухьа хIара саг кхетамца кхевара гIулакх ше къаьсттача маIане лийрхIад парте. Беррига нах кхетамца кхебара балха ларде илла а иллад, уллаш а аз къахьегамхой марксистско - ленински мировоззрени вIаштIехьйоахилга, советски нах къахьегамна керда коммунистически гIулакх долаш. социалистически патриотизмаи пролетарски интернационализмаи лакха уйла, новкъосталеи коллективизмаи уйла йолаш хилар кхедела.

Советски мехка хьаяьй общественни вахара дерригача доакъошка. къахьегаме, быте сага сий а йоакхо а еш хулийта моральни атмосфера. Болхлой. ахархой. интеллигенци. шоаш моллагIча въамагIа бале а. цхьа юкъара сийлахь - доккха гIулакх деш — коммунистически общество хьалъеш ба.

Сона бIаргагу ший цеха технически реконструкцена уйла тIаяха болхло. Сона бова шоай практически опыт знанешца йIаьхиpa заводий цехашкара институташка баьхка студенташ — хургбола инженераши Iилмахойи. Сох беттaлу шоай гIулакха профессораш хинна дIаэтта ахархой. космически кемаши атомни электростанцеши хьаю Iилмахой... ТIаккха сайга хоатт аз: сево хьахулийт уж иштта тIаккхувш хилар, халонаш дIаяха кийча хилар. сево кхоаб из кIаьдбалар доцшаш хIама хьадулуш хилар?

Коммунизма гIулакха мутIахьа хиларо кхоаб-кх. Ше паччахьа Iаьдалца къовсам лоаттабеча хана, кердача тайпара йола парти хьаеча хана, къаьнача дунен бехача боахам тIа социалистически Росси хьалъеча хана Владимир Ильич Ленина седла чIоагIен безамеи сатийсачунна мутIахьа хиларо.

ДагадоагIа сона се 1900 шера эггара хьалха Ленинах кхийтта. Цу хана сога дика низ белар теоретически а, идеологически а, классови а хьакъехьа. ВIаший къамаьл деча хана мировоззрене хьакъхьа дувца волавлар Ленин.

ВIаший къамаьлаш деш дукха ха яьккхар, хIаьта хьалха латта марксистски мировоззрени сага сенна эш аз чIоагIа кхета а дир. Адамий общество дегIаахара законаш довзара, эттача хьале нийса фу де деза хара, хьай доттагIа мичав, моастагIа мичав бIаргагора.

Парти ший XXIV съездага бокъонца революцион марксистско - ленински теореца кийчъенна а йолаш. коммунизм хьалъяра йIаьхегIа йола опыт а йолаш кхаьчай.

Вай дах ленински хьехамо хьакъалаш каракхувлача замалахьа. ХIаьта цхьаккхе а тайпарча ренегаташа. аьттехьарча а «аьрдехьарча» а ревизионисташта. троцкизма тIехьенашта хувцадургбац. советски халкъ коммунизмага а дуташ. КПСС кулгалдеш бола нийса ленински никъ.

(АПН).

КРИТИКЕИ БИБЛИОГРАФИИ

ВАХАРАХ ДОЛА МУГIАРАШ

Сага вахар эргадоахаш дола сага хьнаре гIулакхаш, цуи цIена уйлаш, хьашташ—уж деррига сурташ кизга чу санна къаьга хьагу Нохч-ГIалгIай книжни издательствас арахийца поэта Плиев Махьмада-СаIида «Даьй гIалаш» яха кердача стихай сборник дийшача. Дешаш барашта йовзаш я лакха мах хоадабе мегаргбола Плиева поэтически а прозаически а произведенеш.

Произведенегара произведенега, книжкагара книжкага, хIара денна яхар санна, дегIавоагIаш поэт ва Плиев Махьмад-СаIид. Из хьахьокх вай дувцаш долча тIеххьарча цун стихай сборнико. Укхаза дукха я дог тохадолийтаргдолаш, дешаш барий шоашта уйла тIаозаш йола стихотворенеш. Уж иштта хилара керттера бахьан да советски сага вахар цар къаьга хьахьокхаш хилар. Ала деза ший дега хьамсарчох,

дог тийшачох, шийна дайначох а ше лайначох а мара цо стихаш язъеш ца хиларах дешараш тешаш хилар. Цудухьа ший тайпара, кхыча поэтий йоазонел эргайоалаш хул Плиева стихаш массаза а.

Даьхен, парте, советски сага тема массаза а хиннай Плиев Махьмад-СаIида поэтически творчестваца керттера моттиг дIалоацаш. ХIаьта вай дувцача сборника автора оаз эргаш я, кхычарна тара яц.

Лаьттан букъ тIа хьо, Са
Даьхе, ецаре,
Iа хьай безам сона хьа ца
теларе.
Хург ма вар со ткъамаш доаца
лаьча мо,
Ахкан дийнахь хи-чур баьккха
чкъаьра мо.

Къахьегама сага Даьхено деннар, уж шиъ цIаккха халаргбоацача бувзамца дувзаденна хилар дика кхетадеш хила веза поэт цу тайпара мугIараш яздара. Цу тайпара низ болаш я Плиева сборникацара Даьхенах йола кхы стихаш а. Царех я «Даьхенга», «Ще байракхаш къег» яха стихаш. Бакъда моллагIча темах язъяь уж яле а вахара оагIонаш Даьхенаш ювзаенна хилар советски сага хьамсара долга белгалдаккха хов поэта. МоллагIа долча хIамах а поэта оалаш дола дош низ болаш хилча, из дош дешаш волчун дагахь даха дус, хIара сага ший дагара доагIа дош хет цунах.

Бехктокхаме а боарам боацаш доккхий а да тахан советски сага хьалхашка латта декхараш.

Коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсама доакъашхо ше хиларах тарра цо ше кхо ца веш къахьег вахара масса оагIонашка, цо иштта къовсам лоаттабу дунен халкъашта юкъера машар чIоагIбара, тIема зулам гIоттаде гIертарашта духьал. «Даьй гIалаш» яхача сборника тIарча дикагIчарех лархIа еза «Америкага» яха стихотворени. Формаца а идейни чулоацамца а кIоарга хиларал совгIа, доккха художественни маIан долаш а эстетически салоIам беш а я из стихотворени. Поэта кхетаду тахан дукххача мехкашка тIема зулам лоаттадеш йола Америка шин даькъа екъаенна хилар: цаI — къахьегамхой, материальни хьал кхоллаш барий Америка я, шоллагIа йола Америка я миллионерий, миллиардерий яр. Цудухьа Плиев Махьмад-СаIида вай белгалъяьккхача стихотворене тIа деша хоадам а беш язду:

БIаьхийчарна я хьо йIаьхий,
Никъ хьа—Iаьржа сармак,
Хестабий Iа, ловцаш даьхе,
ТIаккха бу Iа хIалак.
Къеча наха хьо—халбате,
Доацаш даа, дувха...

Аламий гIулакхаша, цар хIама кхоллара хьинаро ходдаь да вай вахар. Цхьаьне а бокъо яц деррига советски адамаша вай кхоане кхы а хозъяра хьадеш долча сийлен гIулакхашта юстара латта. Цудухьа ший «Кулг да» яхача стихотворене тIа Плиева майрра язду:

...ХалагIбоа мухь сога хьаба,
Анаюхе сийрдаьннай.

Халонех кхераш волчо, шийна хьалхашка латтача декхарех лоархIавергхиларах тешаш воацачо язде йиш яц цу тайпара мугIараш.

Дукха я «Даьй гIалаш» яхача сборника тIа язъяра формаца говза а, идейни чулоацамца кIоарга а хилар бахьан долаш белгалъяха йиш йола стихотворенеш. Царех я «Са Назрань», «Барт цаI хилба», «ДIаяккха наб», «Вахарга», «Кхоане ювцаш», «ДоттагIа» яха а, иштта кхыяраш а. Вай вахарца бувзам хиларца, адамий цIена уйлаш йовзаш а, вахара декхараш кхетадеш а хиларца белгала я уж а сборника тIара кхыйола а стихотворенеш. Шеко яц ешачарна цар тоам бергхиларах, дукххача дешаш барашта цар эстетически салоIам бергхиларах. Бакъда, харц хургдар Плиева «Даьй гIалаш» яхача сборника тIарча стихотворенешца кхоачамбоацараш дац аьлча. Новкъа дале а, уж долаш хилар гуш да.

Плиев Махьмад-СаIид хинна ваьхна поэт ва, Массехк шу да из СССР-а писателий Союза членалла дIаийца. Цудухьа нийсдала тарлуш долча кхоачамбоацарех из лоравала веза аьнна хеталу. Эггара хьалха цун творчестванара кхоачамбоацараш меттаца дувзаденна хилар гуш да. Хьаэцар вай, масала сборника тIара «Салтечун чурт» яха стихотворени. Из стихотворени дIайолалу укх тайпарча мугIарашца:

Гезах деттад салтечун сибат,
Даим латталда хьо аьнна...

Гезаца сибат хьахьокха йиш я, бакъда, Плиева ма аллара, дотта йиш яц. Гезаца дотта йиш я чурт, е и. кхы. Е хьаэцар вай цу сборника тIара «Бовзаргбацар» яха стихотворени.

ГIанаш лаьтта лег, йоах,
гурахь,
Iаламо а хувц, йоах бос.
Назманчаш а лелх сов урагI
Гурахь ала гIерташ дош.

Цу бнъ мугIарца цаI хинна Iац мотт телхабеш йола моттиг. Эггара хьалха хеталу, хIана йоах из, гурахь лаьтта гIанаш лег. Из иштта ала йиш яц. Духхьал стихотворене форма нийсъяр духьа гурахь лаьтта гIанаш лег яхача а, Iаламо бос хувц яхача а «йоах» яха поэта тIатохарах дешаш вар тешаргвоацача яьннай из стихотворени. ТIаккха, хIанад, Плиева ма аллара, «Назманчаш а лелх сов урагI?» яхилга? Лакхе вай белгал ма даккхара, цабоагIача из мугI юкъе а белла автор стихотворене форма нийсъе гIертилга мара хIама дац из а. Сборника юкъе яхача кхыча стихашца ца йоагIаш, изъяра формаца а чулоацамца а, меттаца а ледара я «Покъаенна га», «Ахархочунга» яха стихаш.

Ваьча, кхийнача цIагIара дIайолалу хIара советски сага Даьхе. Ший цIа деза, юрт еза, мохк беза декхарийла ва саг ерригa вай Сийлахь-йоккха Даьхе езара. Из иштта долга кхетадергда Плиева сборника тIара дуккха стихаш йийшача. Цо ший стихашца кхайкабу мехка Iаламцара, цун хозаленах бола безам. Лоаман сага, лоамашта юкъе кхийнача сага хьамсара да массаза дагахь латташ дола лоамаш. Цудухьа язду Плиева ший «Лоамашка» яхача стихотворене тIа:

Латт шо лоамаш, морхаш
лувцаш,
Лакха, кура, безаме.
Шоай къонгий никъ сона
бувцаш
ТIехьенашта тешаме.

ГIалгIай къаман поэзи дегIайоалаяра гIулакха лоархIам болаш а, дешараштa боккха эстетически салоIам лургболаш а да «Даьй гIалаш» яха стихай сборник.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

«Мосфильм» киностуде йоаккхаш латт «Аьттув бола джентельменаш» яха кинокомеди. Режиссер - постановщик — А. Серый. Оператор — Г. Куприянов. Сценаре автораш — В. Токаревая Г. Данелия.

Берий сада заведующи Трошкин чIоагIа сабаре саг ва, цхьабакъда, из «Доцент» яха кличка йолча къуна тара хилар бахьан долаш цунца дукха приключенеш хул. Иштта я комеде сюжет.

Трошкинеи «Доцент» яхача къунеи ролаш ловзаю артиста Е. Леонова.

СУРТА ТIА: цхьа эпизод йоаккха ха. (Аьрдехьара аьттехьа): Косой — артист С. Крамаров, Людмила — артистка Н. Фатеева, Али-Баба — артист Р. Муратов.

В. МАСТЮКОВА сурт.
АТСС фотохроника.

ДОАГIАШ ДЕННА СОВГIАТ

Вознесенски яхача станице бахах гIишлой материалаш, шифер, басар, пхьегIаш, инструменташ, кхыметтел хьастамаш дезаш мел вар воагIа Мамилов Маги ИбрахIим заведующи волчс тика чу. Хозача къамаьлаца, дика гIулакх дарца станице бахача наха ше оукхавезавалийтав ИбрахIима.

Тика чу дIачу ма ваьлла бIаргкхетаргба хьалтеха йоаххача дукхача Сийлен грамотех. Къахьегама сийленца яьхай уж цу тика йоккха йоацача коллективо. ХIаьта полкашка, витринашка хьашт долла товараш да.

Массехк шера укхаза болх беш ва Мамилов ИбрахIим. ХIама эца венача сагага массаза а ладувгIаш, цунна эшар фуд а хьеже, нагахьа санна тика чу хIанз из деце заявка хьа а ийце шоллагIча, кхоалагIча дийнахь хьадайя из эшачунга дIаккхоачийт цо.

Иштта ха, шийна хула хало ца лоархIаш керда пайщикаш кооперацe юкъеозара, царгара взносаш хьагульяра, дукха къахьег, массаза товарооборота план тIехкхоачашъю ИбрахIима.

Укх шера бIаьсти МалгIабика кооператораша шоай пайщикашта отчет яьча собране дуккхача наха баркал а оалаш дика къамаьл дир «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цIи сийленца лелаеча цу тика коллективах. Иштта цу собране МалгIабика кооператорашка юрташка бахача нахага хозяйственни товараш дукхагIа дохкаргдола наказаш дир пайщикаша.

Станице бахача наха уж товараш тIаккхаьара шоай низ, хьинар кходац нов. Мамилова кулгалдеча тика коллективо.

Дуккхача шерашка болх барах дуккха грамоташ ялараl совгIа «Нохч-ГIалгIай АССР торговле заслуженни болхло» яха цIи а еннай Маги Махьмада.

ХIаьта хIанз дукха ха йоаццаш пхе шера плана заданеш толамца кхоачашъярах, кооперативни торговле болх дика вIаштIехьбаккхарах Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай цунна.

С. ВОРОНИН.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

3 ИЮЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. «Малышок» яха берий кинотеатр болх беш да. «Экрана тIа да сакъердаме мультфильмаш» яха киноутренник. 18.00. Духовой оркестра концерт. 19.00 ТЮЗ-а «Показательная свадьба» яхача спектакла премьера. 20.00 Кагирхой вокально-инструментальни ансамбла концерт.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00 «Сийле хийла къахьегама кулгашта» яха тематически фильмаш хьокхаргда.

Н. А. Крупская цIерагIча культура Дворец. 19.00 «Многогранные образы» яха литература обзор.

С. М. Кирова цIерагIа парк. 11.00. 16.00. Ловзараши массовкаши. 18.00. Музыкальни эстрада. Симфонически оркестра концерт. 18.30. Кинолекторий. «Хулиганствоца къовсам лоаттабар — ерригача общественноста гIулакх». 19.30. Къайла театр. «Цвети, моя республика, цвети» яха самодеятельни искусства телевизионни фестиваль Сунженски района художественни самодеятельноста концерт.

Химиков культура Дворец. 15.00. Берий утренник.

4 ИЮЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. «Малышок» яха берий кинотеатр болх беш да. «Сай Даьхен духьа» яха кинофестиваль. 18.00. Советски композиторий, ашараш. 19.00. «Литература, музыка, кино» яха клуб. «Сергей Есенина вахари творчествои» яха лекци. 20.00. «Поэта баь никй» яхача темах лаьца кинолекторий. 20.00. «Флора» яхача электроинструментальни ансамбла концерт.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 10.00. «Сакъердаме сахьат» яха берий утренник 12.00 «Пионер» яха кинотеатр болх беш да.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 10.00. «Къона ленинец»» яха берий кинотеатр. 19.00. «Советски медицинана тIеххьарча хана карагIдийнараш» яха тематически кино хьокхар.

С. М. Кирова цIерагIа парк. 11.00. 16.00. Халхараш, ловзараш 18.00 «Кругозор» яха устни журнал 19.00. Симфонически оркестра концерт.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. Берий художественни самодеятельноста концерт.

Химиков культура Дворец. 18.00. «Красные дьяволята» яха кино хьокхаргда.

Сакъердаме да г. Грознерча № 26 йолча технически училища дешархой вахар. Дешарах мукъа йолча хана — спорт, художественни самодеятельность! Кхы а меллад цар чакхдоаха нхетам лаяхбу, сапаргIата доаккха хоза гIуланхаш. Иштта чакхъяьккхар цар шоай мукъа ха самардийнахьа сарахьа а. Тха фотокорреспондента И. Плиева даьккхача сурта тIа шоана бIаргагу дешархошта хьалхашка къамаьл ду писатель Чахкиев СаIид. Ший творчествах, Нохч-ГIалгIай писателий, поэтий творчестве хиннача эргалонех, цар толамех, деррига литература дегIадарах дийцар писатела Чахкиев СаIида. Къаьстта раьза хилар дешархой вIашагIкхетар чакхдоаллаш СаIида гIалгIай а эрсий а меттала ший стихотворенеш ешара.

Июлера хаоттам

Июль бетта республике гIоллара бетта юкъера фегара температура дуккхача шерашка юкъера лаьрхIача лоамашта юхерча районашка 20 градусага, вокх юхейисача территоре тIа 23—25 градусага кхоачаш хул. Фегара эггара лакхагIа йола температура 38—41 градусага дIаккхоач, эггара лохагIа яр лоамашта юхерча районашка 1—2, шаьрача моттигашка 6—8 градус йIовхал йолаш хул. Июль бетта дийнахьара температура республика шаьрча моттигашка каст-каста 30—35, бийсашка 13—18 градус йIовхал йолаш хул.

Бетта юкъера йоачаш 12—73 мм, лоамашта юхерча районашка 87—143 мм. хул. Йоачаш хула денош юкъера лаьрхIача 8—9 да.

СССР Гидрометцентро беча хоамагIа, укх шера фегара юкъера температура 21—23 градус (боарамал 1 градус лохагIа) хила тарлу. Хьалхара итт ди дIайхагIа хила мег: фегара температура бийсашка 12—17, деношка 22—27 градус. Хьалхара итт ди чакхдоалаши 13—14 июле кхаччалцей кхы а йIайхагIа хургья: бийсашка 16—21, деношка 28—33 градус. Бутт юкъебахачул тIехьагIа температура кIезиг-дукха хувцаяла тарлу бийсашка 10—15 градусагара 16—21 градусага кхоачаши деношка 20—25 градусагара 26—31 градусага кхоачаши.

Бетта юкъера йоачаш 55—75 мм. хургья.

—1—6 июле дукхагIча даькъе хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догIа а делхаш, ди а къувкъаш ха хургья. 7—11 июле кIезиг-дукха морхаш а йолаш екъа ха латтаргья. 12 июле денз пхьаза кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тIаккха догIаш а делхаш, бутт юкъебахача хана къаьстта чIоагIа ди а къувкъаш ха хургья.

* * *

Тахан республике гIоллей Грозней кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулба - малхбоалехьара гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 28—33, Грозне 30—32 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. 4 июлера 7 июле кхаччалца хувцалуш морхаш а йолаш, цхьацца йолча моттигашка юкъ-юкъе лаьгIо догIа а делхаш, ди а къувкъаш, хаьда лостам боацаш гIийло, гIаьххьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 12—17, деношка 27—32 градус йIовхал йолаш хила а мег.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Хьажа, ладувгIа

3 июль.

ТЕЛЕВИДЕНИ:

10.15 — «УнахцIено» Iилман-популярни программа. 10.45 — Дешархошта. «ТIоа сега аре» яха телевизионни спектакль. 12.00 — Шолохов «Поднятая целина». Къамаьл дер литературни критик Лукин. 13.10 — Дина тешаш бараштеи ца тешаш бараштеи. 13.30 — Тахан кооперацe Дунен халкъашта юкъера ди да. 14.00 — «Виъ танкисти жIалий». Художественни дукхасерийни телевизионни фильма премьера. 15.30 — СССР-а халкъий спартакиаде. 16.20 — Саг. общество. закон. 16.40 — Кинонинкъбархой клуб. 17.45 — «Михах дола илли». Луговске кховаткен итт шу дизарга. 18.15 — «ГIайгIа ма е» яха художественни фильм. 19.50 — Шоана, бераш. 20.05 — Хозле са республика. Халкъа творчества телевизионни фестиваль. Сунженски район. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Кинопанорама. Передача дIахьу кинодраматурга Каплера.

РАДИО:

6.20 — Юртара вахар. Юрта боахама болхлошта (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35—Москва. 8.15—Передачай программа. 8.25 — Къонал. 9.00—Москва. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — Концерт. 16.00 — «ТкъоалагIча шерашкара нохчий проза» яха литературни беседа. (нохчий меттала). 16.20 — Халкъа тIахьожам болх беш ба. 16.40 — Нохч-ГIалгIай лирически иллеш. 17.00 — Москва. 18.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск. 19.00 — Москва.

4 июль

ТЕЛЕВИДЕНИ:

10.15 — Музыкальни киоск. 10.45 — Берашта. «Тишденна паччахьал» яха телевизионни спектакль. 12.00 — Документальни фильма кинозал. 12.45 — «Юха декхар» яха художественни фильм. 14.03 — «Фронта лини йоаца фронт». Кинопередача. 14.45 — Музыкальни афиша. 15.30 — «Виъ танкисти жIалий». Художественни дукхасерийни телевизионни фильма премьера. 16.45 — Юрта кахьегамхой. Ставропольски края колхозийи совхозийи балха опыта хьакъехьа. 17.15 — Къилбасела ХIирий пачхахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 18.15 — «Знание» яха Iилман - популярни кинопрограмма. 18.45 — Социалистически яхьах хьалхабаьннарашта дола концерт. (нохчий меттала). 19.15 — Шун хаттарашта жоп лу оаха. Социальни Iалашон министра заместитела Осиповой выступлени. 19.25 — СССР йоазонхой пхелагIа съезда хетадаь литературни деза ди. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.35 — «ДIан-юхеи хьекха гIум» яха художественни фильм.

РАДИО:

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35 — Передачай программа. 7.40 — Москва 8.25 — Шоана дукхаезача ашарий концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — «СалоIа минуташ» яха радиокомпозици. (нохчий меттала). 15.40 — Массанахьа дика нах ба. 15.55 — «Меломани» яхача вокальни инструментальни ансамбла выступлени ю. 16.25 — «Массане ираз» яха Ведзижев Ахьмада дувцар. (гIалгIай меттала). 16.45 — Къона тIехье (нохчий меттала). 17.00—Москва. 18.30 — «Полпред афиша сурт дуллаш ва» яха Мальсагов Ахьмада повестацара дакъа. 19.00 — Москва.

ПланаI совгIа—800 эзар сом

«Чеченингушснаба» чуйоагIача материально-технически снабжене универсальни Управлене коллективо 25 июне кхоачашъяьй укх шера хьалхарча ялх бетта план. ХIаьта планал совгIа кердача формаех йолча мелкооптови торговле универсальни тикашка гIолла дехкад 800 эзар сома маьха товараш.

Уж толамаш дахара яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Елькина Светлана Павловна директор йолча мелкооптови торговле Нохч-ГIалгIай универсальни тика коллективо. 25 июне ялх бетта план кхоачаш а яь хIанзле планал совгIа 332 эзар сома продукци ехкай цо.

М. БОТОВ.

Мехкдаьттеи гази дукхагIа

ИйслагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал дуккха а хьалха кхоачашъяра лакхара социалистически декхараш тIаийцад «Сунжанефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене коллективо. Уж толамца кхоачашдара къовсам лоаттабеча мехкдаьттахоша укх шера доаха къахьегама толамаш дог гIоздоахаш да. Мехкдаьтта даккхара ах шера план 28 июне кхоачашъяьй цар. Планал совгIа даьккхар 10340 гаргга тонн. «Iаьржа дошув», хIаьта шоллагIча ах шера чотах яьккха газ 600 эзар кубически метр. Ялх бетта планал совгIа реализаци яьй 150 эзар совгIача сома маьха продукцена.

С. БЫКОДАРОВ,
«Сунжанефть» НГДУ планови отдела начальник.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ССР. БерберовгIар дезала чIоагIа дукха дезаш да 14 бутт баьнна лома кIорнг—Кинг. ЦIен дас архитектора Берберов Лев Львовичеи цун сесага Нина Петровнаи каст-каста сакъерла городе арадоах из. ДIа-юха мел вода саг цецваьле царга хьеж. Нина Петровнас яхар ду ломо. Из кхетадеш а да, из ма йий лом кхоабяр. Кинг хIанз а зIамига да, массадолча беро санна цо хIара дийнахь цхьацца килограмм манни каша юъ, цхьабакъда, дулх дукхагIа деза цунна.

СУРТА ТIА: Нина Петровна Кинг улицагIа тIехдала Iомадеш йоал.

С. КУЛИШОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВорхI бетта план кхоачашъяьй

ИйслагIча пятилетка хьалхарча шера шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш я Грозненски «Индпошив» фабрика коллектив. Ялх бетта план 30 июне кхоачашъяьй цо. Кхоьй эзараш сомий маьха материалаш, электроэнерги.

Фабрика цехашта, ательешта юкъе яьржача социалистически яхье керда шу доладелча денз хьалха латт нов. Ульянова керте латтача цеха коллектив. Бахача наьха хьашташ кхоачашдара 7 бетта план цхьоалагIча июле кхоачаш а яь, август бетта чотах 1000 сома маьха продукци арахийцай цо. 31,9 процент дегIаенай къахьегама овсарле. продукцена реализаци яра план 125,6 процент кхоачашъяьй. Уж толамаш доахаш хьайоагIача цеха коллективо керда шу доладелча денз лелаю фабрика карара - кара тела ЦIе байракх.

М. ТУМГАЕВ.

ГIАЛМАКХОЙ АРЕНАШКАРА УНИВЕРСИТЕТ

ГIалмакхой пачхахьалкхен университета шу совгIа да. 1970 шера цхьоалагIча январе Элисте хьайийллай из. Город ше а Советски Iаьдала шерашка хьахиннай. Университет вIашагIйоллар шовзткъеи итт шу хьалха дешар-йовзув ца ховш хиннача кочевникий халкъ культурно дегIадоаладара керда баьккха боккха гIа ба.

БУМБА — ДАГАБАЬЛЛА МОХК

Пхи бIаь шу хьалха хIанзарча къилбасела малхбузен Китая аренашка жа доажадеш хиннаб маьлхон лазарашеи бокъабаь жа Iуй гIалмакхой. Кхуврча юхе гулбенна багIача царна юкъе даим корабоагIар иллиалархо — джангарч. Цо иллеш доахар халкъа тIалаттача Iазапах, моша буци шортта хийи лехаш Iувшача халонех. Бийсаюкъеяхача хана эрий ара хьахозар «Джангар» яхача гIалмакхой эпосацара тамашийна хоза шийтта илли, уж дар ираз долча мехках — Бумбах доаха иллеш.

Кхо бIаьи ах бIаьи шу хьалха шоай къаьна мохк — Джунгари бита а бита жа Iулашца, говрий ремашца, инкалашца Бумба яха дика а хоза а мохк лахар духьа Россе доазонашкахьа болабелар гIалмакхой. Азера Европе шовзткъа шера баха хьанхар уж. Шоай лоIамах Российски пачхахьалкхенах хьа а кхийтта Волганеи Донаи юкъерча аренашка баха хайшар гIалмакхой. Цо торо хилийтар царна эрсий культура йовзийта, бовчара уж кIалхарбаха.

Эрсий аренашка боахам лелабе а атта дацар. Укхаза а хьайбашта тоъаш дацар хийи моша буци. Лазараша фу хоададора бIарччача стойбищай. 1916 шера Межлуречье аренашка 5 больницеи 13 фельдшерски пункти мара яцар, цига шоаш ца кхобеш болх беш вар 4 эрсий лори 13 фельдшери. Кхы дикагIа дацар образоване гIулакх а.

Хьалхара дунен тIом хьалехьа тишъеннача ткъаьи итт школе деша дагIар кочевникий 679 бер. Шоайла гаьнна дIа-юха векъавенна вахар 125 эзар кочевник. Хьайбай Iулашта тIехьа баха дIаухар уж. Хьалъяцар городаш, яцар цхьаккха промышленность, лаьтта леладацар.

1917 шера Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци кхаьчар гIалмакхой аренашка. 1920 шера 4 ноябре Владимир Ильич Ленина кулг яздаьча декретагIа Калмыкех автономни область хилар. хIаьта цул тIехьагIа—республика. Историе чухь эггара хьалха цу халкъа хилар ший пачхахьалкхе, парламент. Дукха Iазап лайнача къаман историе керда, дошув оагIув яр из.

Таханара Калмыки — из ба халкъа дагабаьлла Бумба яха мохк. Цхьабакъда къаьнарча иллиалархошта — джангарчешта дага а хиннадац шоай мохк XX-ча бIаьшерен кховзткъе иттлагIча шерашка иштта хургба аьнна. ДIалаха шовзткъеи итт шу совгIа йолча ханах дунен тIа ца хиннача тайпара тIа кочевьегара социализмага довлара боккха гIа боаккхилга хилар. ХIанз укхаза бIарг ма кхоачча латт ялаташ, хьалъяьй хьайбаш чудоахкаду дика помещенеш, хий дехка каналаш, заводий корпусаш, буровой вышкаш. Цу деррига хийцад Калмыке сибат. Шозза вIаштIардаьча цIенах тамаш еш хиннача мехка хIанз кховзткъе итт совгIа йоккхий промышленни предприяти я.

Дуккха шераш хьалха тIеххьарча гелюнга (буддийски священника) ший барзкъаш Iоа а даьха жа Iучун дувхар тIадийхад. ХIанз Калмыке ши эзари пхи бIаьи лор ва, дешархой — кховзткъа эзар совгIа, студенташ — пхи эзар гаргга. КарагIдаьннарех доккхагIдар — гIалмакхой къаман пачхахьалкхен университет хьаеллар.

ХЬАЛХАРА ГIА

ГIалмакхой автономни область вIашагIъеллача хьалхарча шерре городе Астрахане гIалмакхошта лаьрхIа хьаелл шера йола педагогически курсаш, царех цул тIехьагIа училище ю. 1938 шера хьаелл хьалхара гIалмакхой шин шера йола хьехархой институт, цхьа шу даьлча диъ шера йола педагогически институт ю цох.

Юххьанца къаман кадраш кийчъяра керттера декхар сенах латтар аьлча, из латтар хьехархой кийчбарах. Юрта боахам дегIа ме боагIа. промышленни предприятеш хьал ме ю чIоагIагIа эшаш хилар агрономаш, инженераш, Iилмахой. Юххьанца специалисташ кийчбора Волгограда, Москван, Ленинграда, Саратова, Астрахана вузашка.

Республика халкъа боахам, цун экономика сихха дегIаяро деррига доакъош дIадийхар ГIалмакхой АССР-е йоккха дешареи Iилмани центр хьаеллилга.

1969 шера аьхки кийчо еш яр университет хьаелла, хIаьта 1970 шера цхьоалагIча январе цига занятеш а йолаелар.

Цхьан шереи пхе беттеи республика партийни советски органий, РСФСР йоккхийча университетий, кхыча вузий новкъосталца Элисте дукха хIама карагIдаьннад. ХIанз цу университете дешаш ва эзари пхи бIаьи совгIа студент, болх беш ва 155 преподаватель, царех 56 Iилман степенаши званеши йолаш ва.

Дукха Iилман болх бу университете. Iилмахой йоккха коллектив республика геохимически карта оттадеш, моттигерча гIишлой материалех пайда эцара торонаш тохкаш, гидротехнически гIирсаш хьалдараи царна эксплуатаци яраи дешаш тохкаш я. Хьалхара университетски выпуск 1975 шера хургья Элисте. Цхьабакъда укх аьхки диплом хьаэцаргда 288 къоначa биолога, физика, математика, филолога.

МИШТАЙ КХОАНЕ?

Эггара хьалха студентех. Укх шерре а 500 саг дукхагIа хургба уж университете, хIаьта 1975 шера цига дешаш хургва 5000 зIамига саги йоIи. Цхьаькха — медицински факультет хьаелла лерхI. Поволжьерча дешара заведенешта юкъе йоккхагIчарех хургья университет.

ДегIайоагIа университет, шерлу цун дешара база а. ХIанз хьалъеш латт лаьрххIа дешара-лабораторни корпусий комплекс йола городок. Из хургья 18 эзар квадратни метр йоккха, цига хургья ши эзар моттиг йола студенчески общежити.

Петр ГОДЛЕВСКИЙ,
АПН корреспондент.

ЮРТАШКА БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

ВIалла боарам а боацаш шуша банкаш дIачуийю Нохч-ГIалгIай АССР потребительски кооперацe ерригача продовольственни тикаша, ларекаша, приемни пункташа.

Шоашкара мукъа йола шуша банкаш дIатела, чIоагIа эшаш я уж промышленноста.

Респотребсоюз.

РЕДАКЦЕ АДРЕС; г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш; редактора — 3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ; г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05145. Заказ № 6247.